

Tüketici Mahkemelerinin Görevi, Yetkisi ve Tüketici Mahkemelerinde Yapılan Yargılamanın Usulü

Gülen Sinem TEK*

Özet:

Tüketicilerin korunması açısından en etkili araçlardan biri, hiç şüphesiz, tüketici mahkemesidir. Görev alanının sınırlı olması, tüketicilerin başvurusunu kolaylaştıracak yetki kuralı ihtiva etmesi ve harçlardan muafiyet ile basit yargılama usulünün benimsenmesi bakımından tüketici için tüketici mahkemelerinde hak aramak genel mahkemelere oranla çok daha elverişlidir. Tüketicilerin korunması için kurulmuş bu mahkemeye ışık tutmayı amaçladığımız çalışmamızda, tüketici mahkemesinde görülen davanın tarafları, tüketici mahkemesinin görevi, yetkisi ve tüketici mahkemesinde yapılan yargılamanın usulü 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu çerçevesinde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *Tüketici Mahkemeleri, görev, yetki, yargılama usulü.*

Abstract:

Certainly the Consumer Court constitutes one of the most effective tools for the protection of consumers. The limitation of the scope of its function, the rules on its special jurisdiction which facilitate the resort to litigation by consumers, the simplified proceedings and the exemption of fees seems to make it much more convenient for consumers with regards to seeking justice when compared to general courts. This study, which aims to shed light on these courts aiming the general protection of consumers, will examine under Law No. 4077 on Consumer Protection and Law No. 6100 on Civil Procedure the existing rules on the parties to a case, the function, the jurisdiction and the proceedings of consumer courts.

* Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

Keywords: Consumer Courts, function, jurisdiction, proceedings.

GİRİŞ

Türkiye’de tüketicilerin korunmasına ilişkin ilk somut adım, 1982 Anayasası’nın “Devlet tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirler alır, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik eder” düzenlemesini getiren 172. maddesi ile atılmıştır. Buna istinaden, 23 Şubat 1995 tarihinde 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun çıkarılmıştır¹. Bu kanun da 06.03.2003 gün ve 4822 sayılı kanunla değiştirilmiştir².

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile tüketici lehine getirilen en önemli yeniliklerden biri, tüketici mahkemelerinin kurulması olmuştur³. Bu mahkemeler, tüketicilerin taraf oldukları ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’da düzenlenen uyuşmazlıklara bakmak için ihdas edildiklerinden hem kişi hem de konu bakımından bir sınırlamaya tâbi tutulmuşlardır; bu sebeple özel mahkemelerdir⁴. Özel mahkeme oldukları için de genel mahkemeler ile aralarında görev ilişkisi bulunmaktadır⁵. Aynı zamanda toplu mahkeme değil; tek hakimli mahkemelerdir⁶.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un geçici birinci maddesi, “tüketici mahkemeleri kuruluncaya kadar bu mahkemelerde görülmesi gereken davala-

¹ RG no.: 22221, 08.03.1995.

² RG no.: 25048, 14.03.2003.

³ Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’dan dahi önce tüketicilerin etkili biçimde korunması ihtiyacının mevcut olduğu ve bu kapsamda tüketicileri korumakla görevli resmi bir makamın oluşturulması gerektiği yönünde bkz. Halûk Tandoğan, **Tüketicilerin Korunması ve Sözleşme Özgürlüğünün Bu Açıdan Sınırlandırılması**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1977, s. 47.

⁴ Fatma Çağlar, **4077 Sayılı Kanunla Ortaya Çıkan Tüketicinin Hak Arama Yolları: Uzmanlık Tezi**, Ankara, T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü, 2001, s. 73; Ömer Ulukapı, “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. V, S. 1-2, Prof.Dr. Şakir Berki’ye Armağan, 1996, s. 87; kavram hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Abdürrahim Karşlı, **Medeni Muhakeme Hukuku Ders Kitabı**, 2. Baskı, İstanbul, Alternatif, 2011, s. 123.

⁵ Timuçin Muşul, **Medenî Usul Hukuku**, 3. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2012, s. 53; İlhan E. Postacıoğlu, **Medenî Usul Hukuku Dersleri**, 6. Bası, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1975, s. 92; Saim Üstündağ, **Medeni Yargılama Hukuku, C. I**, 7. Bası, İstanbul, Nesil Matbaacılık, 2000, s. 49; Ayrıca özel mahkemeler ile genel mahkemeler arasında işbölümü ilişkisi olduğuna dair azınlıkta kalan görüş için bkz. Necip Bilge/Ergun Önen, **Medenî Yargılama Hukuku Dersleri**, 3. Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1978, s. 146. Belirtmemiz gerekir ki, 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı TTK m. 5/f. III, asliye ticaret mahkemeleri ile asliye hukuk mahkemeleri arasındaki işbölümü ilişkisini kaldırmış; bu ilişkinin görev ilişkisi olduğunu düzenlemiştir.

⁶ Karşlı, s. 147; Ergun Önen, “Türk Hukukunda Tüketicinin Korunmasına İlişkin Usuli Düzenlemeler”, **İKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi**, Aralık 2004, s. 109.

ra bakacak mahkemeleri Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun belirleyeceğini düzenlemiştir. Bu maddeye istinaden Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun 22.06.1995 tarih ve 437-2 sayılı kararı⁷ ile, tüketici mahkemeleri kuruluncaya dek dava konusunun değerine bakılmaksızın asliye ticaret mahkemelerinin görevli olduğu, asliye ticaret mahkemesi yok ise, üç numaralı asliye hukuk mahkemesi, o da yok ise bir numaralı asliye hukuk mahkemesinin görevli olduğu ve çıkan uyuşmazlıklara tüketici mahkemesi sıfatı ile bakacağı belirlenmiştir. Ne var ki 15.03.1999 tarih ve 176 sayılı karar⁸ ile 437-2 sayılı karar kaldırılarak, tüketici mahkemesi bulunmayan hâllerde tüm asliye hukuk mahkemelerinin görevli olduğu ve tüketici mahkemesi sıfatı ile bu davalara bakacağı kabul edilmiştir.

Tüketici mahkemeleri Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Antalya, Bursa, Samsun, Konya, Mersin ve Kayseri'de kurulmuştur⁹. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun 15.03.1999 tarih ve 176 sayılı kararına istinaden, tüketici mahkemesi bulunmayan yerlerde ise asliye hukuk mahkemeleri tüketici mahkemelerinin görev alanına giren davalara bakacaktır. Kararda tüketici mahkemelerinin görev alanına giren işlerde dava konusunun değerine bakılmaksızın asliye hukuk mahkemesinin görevli olduğu özellikle vurgulanmıştır. Halbuki 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, mahkemelerin görevini tayin ederken (HMK m. 2) dava konusu için herhangi bir para sınırı öngörmediği için, yeni dönemde de bu kural evleviyetle uygulama alanı bulacaktır.

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun 25.01.2001 tarih ve 60 sayılı kararı¹⁰ ile birlikte, İstanbul Tüketici Mahkemesi'nin yargı alanı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi sınırları; Ankara Tüketici Mahkemesi'nin yargı alanı, Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları ve İzmir Tüketici Mahkemesinin yargı alanı ise İzmir Büyükşehir Belediyesi sınırları olarak belirlenmiştir. Yine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun 24.03.2005 tarih ve 188 sayılı kararına¹¹ göre şayet müstakil bir tüketici mahkemesi kurulmuş ise yargı alanı, büyükşehir belediyesi oluşturulmuş il ağır ceza merkezlerinde kurulu tüketici mahkemeleri için o büyükşehir belediyesinin sınırları ile; büyükşehir belediyesi oluşturulmamış il ve ilçe ağır ceza merkezleri ile, ağır ceza mahkemesi oluşturulmamış ilçelerde kurulu tüketici mahkemeleri için o yer asliye hukuk mahkemesi ile aynı olarak belirlenmiştir. Müstakil tüketici mahkemesi oluşturulmamış yerlerde ise, tüketici mahkemesinde görülmesi gereken iş ve davalar için yargı alanına ilişkin ola-

⁷ Karar metni için bkz. Mehmet Akif Tutumlu, **Tüketici Mahkemelerinin Görev ve Yetki Sınırları (Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri Dahil)**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2006, s. 66.

⁸ Karar metni için bkz. Tutumlu, **Tüketici Mahkemeleri**, s. 66-67.

⁹ <http://www.gumrukticaret.gov.tr/altsayfa/icerik/610/194/tuketici-sorunlari.html> (27.11.2012).

¹⁰ RG no.: 24305, 01.02.2001.

¹¹ Yargı Mevzuatı Bülteni, 17.05.2005, S. 275, s. 23-28.

rak ise, bu davalara bakacak asliye hukuk mahkemesinin kendi yargı alanına uyulacağı bildirilmiştir.

Tüketici mahkemelerini incelediğimiz bu çalışmada, temel olarak dört sorun ele alınacaktır: Tüketici mahkemelerinde açılacak davanın tarafları (I) incelendikten sonra, tüketici mahkemelerinin görevi (II) ile yetkisi (III) tespit edilecek ve son olarak da, tüketici mahkemelerinde uygulanan yargılama usulü (III) değerlendirilecektir.

I. TÜKETİCİ MAHKEMESİNDE AÇILACAK DAVANIN TARAF-LARI

Tüketici mahkemesinde açılacak davada, davacı ve davalının ayrı ayrı değerlendirilmesi icap eder.

A. Davacı

1. Davacıya ilişkin sorunlar

Tüketici mahkemelerinde kimlerin dava açabileceğine ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, TKHK m. 23/f. II, c. 1, davacı taraf açısından bir fikir vermektedir. İlgili hükme göre, “tüketici mahkemeleri nezdinde tüketiciler¹², tüketici örgütleri¹³ ve Bakanlıkça¹⁴ açılacak davalar her türlü resim ve harçtan muaftır”. Ne var ki bu hüküm, kimlerin davacı olabileceği hususunda tartışmalara yol açmaktadır.

Davacıya ilişkin tartışmaların odak noktasında TKHK m. 22/f. V bulunmaktadır. Hüküm, bağlayıcı nitelikteki tüketici sorunları hakem heyeti na¹⁵ karşı “tarafların” tüketici mahkemesine itiraz edebileceklerini düzenlemektedir. Buradan hareket eden bazı yazarlar¹⁶, tüketici mahkemesinde dava açabi-

¹² Tüketici, “bir mal veya hizmeti ticari veya mesleki olmayan amaçlarla edinen, kullanan veya yararlanan gerçek ya da tüzel kişiyi” ifade eder (TKHK m. 3/b. e).

¹³ Tüketici örgütleri, “tüketicinin korunması amacıyla kurulan dernek, vakıf veya bunların üst kuruluşlarını” ifade eder (TKHK m. 3/b. p).

¹⁴ Bakanlık, “Sanayi ve Ticaret Bakanlığını” ifade eder (TKHK m. 3/b. a). Ne var ki söz konusu bakanlığın adı değişmiş ve “Gümrük ve Ticaret Bakanlığı” olmuştur.

¹⁵ Kavram için bkz. aşağıda II. A. Tüketici Mahkemesinin Görevli Olduğu Uyuşmazlıkların Parasal Sınırı.

¹⁶ Yılmaz Aslan, Tüketici Hukuku, 3. Baskı, Bursa, Ekin, 2005, s. 647; Aydın Zevkliler/Murat Aydoğdu, **Tüketicinin Korunması Hukuku: Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun**, 3. Bası, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2004, s. 445-446; tüketici mahkemelerinde davalının karşılık dava açabileceğine ilişkin görüşü ile dolaylı olarak Ulukapı, s. 95-96.

Bu görüşü destekleyebilecek başka bir veri ise, tüketici sorunları hakem heyetine başvurabilecek kişiler ile tüketici mahkemelerine başvurabilecek kişiler arasında paralellik sağlanması ihtiyacı olabilir. Zira düşük değerli uyuşmazlıklar açısından, doğrudan takip başlatmak yerine, alacağını tahsil edemeyen satıcının da tüketici sorunları hakem heyetine başvurmasına imkân tanınmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Akif Tutumlu, **Tüketici Sorunları Hakem Heyetlerinin Yapısı**,

lecek kişilerin sadece tüketici, tüketici örgütleri ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı olmayacağını, satıcıların da tüketici mahkemesinde dava açabileceklerini; ve bu davanın sadece tüketici sorunları hakem heyetine itiraza ilişkin olmayacağını, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamına girebilecek herhangi bir uyuşmazlığa ilişkin bir dava açma olanaklarının bulunduğunu ileri sürmektedirler. Buna karşılık diğer yazarlar¹⁷ ise, hükmün lâfzından yola çıkarak, tüketici mahkemelerinde sadece tüketicilerin, tüketici örgütlerinin ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın dava açabileceğini; satıcıların ise sadece tüketici hakem heyeti kararına itiraz edebileceğini ortaya koymaktadırlar.

Yargıtay'ın bu soruna ilişkin tutumu ise çelişkilidir. Yargıtay, özellikle tüketici mahkemesinin görevine ilişkin sorunları incelerken davacıya ilişkin sorunlara değinmek zorunda kalmıştır. Nitekim tüketicilerin aldıkları mal ya da hizmetin bedelini ödememeleri durumunda satıcıların açtığı eda davalarında tüketici mahkemelerinin görevi tartışma konusu yapılmış; ön sorun olarak da, satıcının tüketici mahkemesinde dava açıp açamayacağı ele alınmıştır. Yargıtay, bazı kararlarında¹⁸, bu türde davaların salt alacak davası olmasından ötürü genel mahkemelerde görülmesi gerektiğine hükmetmiştir. Başka kararlarında¹⁹ ise, tüketiciye karşı açılacak davalarda da tüketicinin korunması gerektiğini belirterek, TKHK m. 23/f. V hükmü gereği davacıların tüketici, tüketici örgütleri ve Bakanlıkça sınırlanamayacağını, satıcıların da tüketici mahkemelerinde dava açabileceklerini bildirmiştir. Özellikle daha yeni tarihli kararlarında, satıcı ve sağlayıcıların da tüketici mahkemelerinde dava açmalarına cevaz verdiğine dikkat edilmelidir.

Kanımızca, tüketici mahkemelerinin kuruluş amacına bakılarak, tüketici sorunları hakem heyeti kararlarına itiraz haricinde, satıcı ya da sağlayıcıların tüke-

İşleyişi, Sorunları ve Çözüm Önerileri, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2006, s. 47-48. Bu durumda, tüketici sorunları hakem heyeti ile tüketici mahkemelerine başvurabilecek kişiler bakımından bir farklılık yaratılmasının makul bir gerekçesi olmayacaktır.

¹⁷ Çağlar, s. 75; Baki Kuru/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz, **Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı**, 23. Bası, Ankara, Yetkin, 2012, s. 776; Önen, s. 110; Ayşe Neşe Şimşek, **Medeni Usul Hukukunda Tüketicinin Korunması**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tez no. T-0875, Ankara, 2004, s. 67; Nihat Yavuz, **Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2010, s. 1211.

¹⁸ Örnek olarak bkz. Yargıtay 13. HD, 15.11.1998 tarih ve **11141/12254** sayılı kararında, tüketici ile satıcı arasında akdedilen taksitle satım sözleşmesinde taksitlerin ödenmemesi sebebi ile satıcının açtığı davanın Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulama alanı kapsamına girmeyeceğine hükmetmiştir. Aynı şekilde Yargıtay 19. HD, 16.06.2003 tarih ve **8638/4611** sayılı kararında, ödenmemiş tüketici kredisi için başlatılan takibe itirazın iptali için bankanın açtığı davada tüketici mahkemesinin görevli olmadığını bildirmiştir (kararlar için bkz. www.kazanci.com, 27.11.2012).

¹⁹ Yargıtay 13. HD, 20.03.2000 tarih ve **2168/2429** sayılı kararında, tüketicinin bedel ödeme borcunu ifa etmemesi üzerine başlatılan takibe itirazın kaldırılması için tüketici mahkemesinde dava açabileceğini bildirmiştir (karar için bkz. Zevkliler/Aydoğdu, s. 1091-1092).

tici mahkemelerinde dava açmaları yolu kapatılmalıdır. Zira tüketici mahkemeleri, zayıf konumdaki tüketicilerin yargı yollarına başvurularını kolaylaştırarak, sözleşmenin karşı tarafı ile aralarındaki eşitsizliğin giderilmesi açısından bir olanak sağlar. Yoksa bu mahkemelerin amacı, biraz da tarafsızlıklarından ödün vermek sureti ile, her ne pahasına olursa olsun tüketicilerin haklarını savunmak değildir. Bu sebeple, tüketici mahkemelerinde satıcı ya da sağlayıcıların dava açmasının, salt tüketicilerin daha iyi korunacağı gerekçesine dayandırılmasını doğru bulmuyoruz. Kaldı ki, tüketicilerin yargı yollarına başvurusunu kolaylaştırmak amacı ile ihdas edilen bu mahkemelerin satıcı ya da sağlayıcıların haklarını aradıkları merciler hâline getirilmesi, bize göre, kuruluş amacı ile de bağdaşmamaktadır. Ancak, bizim önerdiğimiz davacı sınırlandırılmasının da *de lege feranda* bir çözüm olduğu; yoksa özellikle Yargıtay'ın yeni tarihli kararlarında satıcı ve sağlayıcıların tüketicilerden olan alacakları için tüketici mahkemelerine başvurularının kabul edildiği, çalışmamız boyunca zikredeceğimiz kararlardan da anlaşılacaktır. Bununla birlikte, satıcının da tüketici mahkemelerinde hakem kararlarına itiraz haricinde dava açabileceğini savunulması durumunda dahi, bu davaların içeriğinin net şekilde belirlenmediğinin ifade edildiğini de bildirmemiz gerekir²⁰.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı'nın²¹ 41. maddesinin 7. fıkrası ile "*tüketici sorunları hakem heyeti kararlarına yapılacak itirazlar hariç olmak üzere, müteşebbisler tüketici mahkemelerine başvuramaz*" düzenlemesinin getirilmesi, kanımızca, isabetli olmuştur.

Davacıya ilişkin sorunlar bakımından ele alınması gereken ikinci bir sorun ise, tüketicinin satın aldığı maldan tüketici ile birlikte oturanların zarar görmeleri durumunda tüketici mahkemesine dava açabilip açmayacaklarıdır. 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun 06.03.2003 tarihinde 4822 sayılı kanun ile değişmeden önce, tüketici "*bir mal veya hizmeti özel amaçlarla satın alarak nihaî olarak kullanan ve tüketen gerçek veya tüzel kişi*" olarak tanımlanmaktaydı. Bu tanıma rağmen PEKCANITEZ²² tüketici ile birlikte, tüketici ile birlikte oturan, onun yanında çalışan ve hatta tesadüfen orada bulunan kişilerin dahi ayıplı maldan zarar görmelerinden ötürü tazminat talep edebileceklerini bildirmişti. Bu görüş, her ne kadar olması gereken hukuk bakımından isabetli gözükse de, açık kanun hükmü karşısında tereddüt yaratabilecek niteliktedir. Zira tüketici ile birlikte oturan, çalışan ve hatta tesadüfen orada bulunan kişiler ile satı-

²⁰ Aslan, s. 656.

²¹ Taslak metni için bkz. <http://www.gumrukticaret.gov.tr/icerik/31/2049/tuketicinin-korunmasi-hakkinda-kanun-tasarisi-taslagi-tum-kesiml.html> (27.11.2012).

Taslağın tüketici sorunları hakem heyetlerine ilişkin 41. maddesinin 4. fıkrasının ilk cümlesi uyarınca, "*tüketici sorunları hakem heyetlerine yalnızca tüketiciler başvurabilir*".

²² Hakan Pekcanitez, "Tüketici Mahkemeleri", **İBD**, C. LXX, S. 4-5-6, 1996, s. 151.

cı arasında hukukî bir işlem yoktur. Hâl böyle olunca da bu kişilerin talepleri, kural olarak²³, haksız fiil sorumluluğuna dayanacaktır. Aşağıda da açıklayacağımız üzere²⁴, haksız fiilden kaynaklanan uyuşmazlıklar tüketici mahkemelerinin görev alanına girmeyeceğinden, eski düzenleme çerçevesinde tüketici ile birlikte oturan, çalışan ya da tesadüfen orada bulunan kişilerin tazminat taleplerini tüketici mahkemelerine yöneltmeleri tereddüt ile karşılanabilirdi²⁵. Ancak 4822 sayılı kanun ile yapılan değişiklik sonucunda tüketici “*bir mal veya hizmeti ticari veya mesleki olmayan amaçlarla edinen, kullanan veya yararlanan gerçek veya tüzel kişi*” şeklinde tanımlanmıştır. Böylece ticarî ya da meslekî olmayan amaçlarla maldan ya da hizmetten “yararlanan” kişi de tüketici sayılmaktadır. Dolayısıyla, sözleşmenin tarafı olmaksızın maldan yararlanan kişiler de uğradıkları zararın tazmini için tüketici mahkemelerine başvurabilirler. Ne var ki, tesadüfen orada bulunanların tüketici mahkemeleri nezdinde tazminat talepleri durumun özelliğine göre belirlenecektir. Şayet tesadüf eseri orada bulunan kişi, tüketici sözleşmesini akdeden kişinin koruma alanı dâhilinde bulunuyor ise, maldan yararlanan kişi sayılmalı ve zararının tazminini tüketici mahkemesinden talep edebilmelidir. Bununla birlikte, tesadüfen orada bulunan kişi tüketici sözleşmesini akdeden kişinin koruma alanında olmayan biri ise, zaten yararlanan olmadığı için tüketici de sayılmayacağından, zararının tazminini tüketici mahkemesinden değil, genel mahkemelerden istemelidir.

Son olarak ise, tacirlerin tüketici sıfatlarının tartışılması gerekir. Nitekim Yargıtay eski kararlarında tacirlerin de tüketici sayılabileceklerini kabul ederken, artık bu kararlarından dönmüştür ve tacirlerin kesin olarak tüketici sayılmayacağını, bu kapsamda da tüketici mahkemelerinde dava açamayacakları yönünde karar vermektedir²⁶.

²³ Bu çerçevede, üçüncü kişiyi koruyucu etkili sözleşme görüşü de dikkate alınabilir. Bu görüşe göre sözleşmeyi yapanlar, sözleşmenin ihlâl edilmesi hâlinde, sözleşmeden menfaati etkilenen üçüncü kişilerin zararını sözleşmeye aykırılık hükümleri uyarınca tazmin ederler. Sözleşmenin nispiyeti ilkesi ile çatışan bu sonuç dürüstlük kuralından kaynaklanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Nil Karabağ-Bulut, **Üçüncü Kişiyi Koruyucu Etkili Sözleşme**, İstanbul, XII Levha, 2009, s. 12-13; Necip Kocayusufpaşaoğlu/Hüseyin Hatemi/Rona Serozan/Abdülkadir Arpacı, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm C. I, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukukî İşlem, Sözleşme**, 5. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2010, s. 21; M. Kemal Oğuzman/M. Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. II**, 9. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012, s. 422. Böyle bir durumda kıyasen sözleşmeye aykırılık hükümleri uygulanacağı için, uyuşmazlığın tüketici mahkemelerinde görülmesi gerektiği sonucuna varılabilir.

²⁴ Bkz. dn. 49.

²⁵ Nitekim yapılan değişiklikten önce tüketicinin, bir mal ya da hizmeti özel kullanımı ya da tüketimi için satın alan kişi olduğu ifade edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Aydın Zevkliler, **Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun**, 2. Bası, Ankara, Seçkin, 2001, s. 42-43.

²⁶ Yargıtay 19. HD, 06.07.1999 tarih ve **3932/4621** sayılı kararı uyarınca, davacı şirketin özel amaç ile satın aldığı maldaki ayıptan kaynaklanan uyuşmazlıkta tüketici mahkemesini görevli görmüştür (karar için bkz. <http://www.kazanci.com>, 27.11.2012). Buna karşılık Yargıtay 13. HD, 29.01.2003 tarih ve **9279/735** sayılı kararında, aldığı kamyonetin ayıplı çıkması üzerine tacir

2. Tüketici örgütleri ve Bakanlık'ın dava takip yetkisine ilişkin sorunlar

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 23. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile tüketici örgütleri, “*münferit tüketici sorunu olmayan ve genel olarak tüketicileri ilgilendiren hallerde [Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun]'un ihlali nedeniyle kanuna aykırı durumun ortadan kaldırılması amacıyla tüketici mahkemelerinde dava açabilirler*”. Bu hükmün özel bir görünümü olan TKHK m. 24/f. I uyarınca da, tüketiciler gibi Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile tüketici örgütleri de satışa sunulan bir seri malın ayıplı olması ihtimalinde, üretimin ve satışın durdurulması ve de satış için elde bulundurulmuş malların toplatılması için dava açabileceklerdir²⁷.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ya da tüketici örgütlerinin münferit tüketici işlemlerinin tarafı olmamalarına rağmen tüketici mahkemelerinde dava açabilmeleri, hem tüketicilerin etkili biçimde korunmasına hem de usul ekonomisi ilkesine (HMK m. 30) katkı sağlamaktadır. Zira bazen ihlâl, tüketiciyi tek başına harekete geçirebilecek kadar önem arz etmez. Ne var ki, bu ihlâl karşı tüketici örgütlerinin açtığı davadan, bu örgütlerin temsil ettiği bütün tüketiciler fayda görür. Her ne kadar tüketiciler bireysel olarak dava açmayı tercih etmemiş de olsalar, topluluğun açtığı davada alınan karar onlara da dolaylı yönden fayda sağlayabilecektir. Nitekim Amerika Birleşik Devletleri'nde bir dış macunu markasının tam fiyat alınmasına rağmen, tüplerinin %20 oranında hava içerdiği anlaşılmıştır. %20 oranda hava için ödene bedel nispeten düşük bir meblağ arz ettiği için hiçbir tüketici bireysel dava açma konusunda istekli olmamıştır. Nihayet bir tüketici topluluğu tarafından, bundan böyle %20 oranında hava ihtiva eden bölümün macun ile doldurulması için dava açılmıştır. Örgüt başarılı olursa,

alıcının açtığı davada tüketici mahkemesini görevsiz saymıştır (karar için bkz. Zevkliler/Aydoğdu, s. 1094-1095). Yine Yargıtay 13. HD, 09.03.2005 tarih ve **1510/3823** sayılı kararında, abonelik sözleşmesinde su bedelinin ödenmemesinden kaynaklanan uyuşmazlığın davacının iş yeri su ihtiyacının karşılanmasına yönelik olması sebebi Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un kapsamına girmediğine, bu sebeple tüketici mahkemesinde görülemeyeceğine hükmetmiştir (karar için bkz. Emrah Cengiz, **Tüketicinin Korunması, 4822 Sayılı Kanun İle Değişik 4077 Sayılı Kanun Ve Yargı Kararları**, İstanbul, Beta, 2007, s. 50-51). Bununla birlikte doktrinde gerek gerçek, gerek tüzel kişi tacirlerin tüketime ilişkin sözleşmelerinde tüketici gibi korunmaları gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Battal, “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Yönünden Tacirlerin Tüketici Sıfatı”, **Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan**, Ankara, Banka ve Ticaret Enstitüsü, 1998, s. 329-331.

²⁷ Seri mal ile; üzerinde üretim numarası yazılı bir biçimde satışa arz edilen mallar gibi, üzerine üretim numarası yazılmaksızın aynı çeşit ve tipten çok sayıda üretilerek satışa sunulan mallar kastedilir (Zevkliler/Aydoğdu, s. 449). Buna karşılık, tüketicilerin bireysel olarak açtıkları davalarda ayıplı malın seri hâlinde üretilmiş bir mal olmasına gerek yoktur.

diş macunları aynı fiyata %20 oranında daha dolu olacağı için, davaya taraf olmamış tüketiciler de dava sonucundan dolayı olarak yararlanacaklardır²⁸.

Bazen de aynı uyuşmazlığın farklı taraflarca tekrar tekrar mahkeme önüne taşınması yargı organlarının iş yükünü arttırmak sureti ile usul ekonomisi ilkesine (HMK m. 30) aykırı görülebilir. Bu durumda aynı uyuşmazlık için tüketicilerin münferit davalar açmaları yerine, tüketici örgütlerinin dava açmaları tüketici mahkemelerinin de iş yükünü hafifletecektir.

Nitekim HMK m. 113'te topluluk davaları düzenlenmesi sureti ile, hukukumuzda zaten TKHK m. 23/f. IV ile mevcut olan bir kurum genel kanunda da kendisine yer bulmuştur²⁹. İlgili hüküm uyarınca, “*dernekler ve diğer tüzel kişiler, statüleri çerçevesinde, üyelerinin veya mensuplarının yahut temsil ettikleri kesimin menfaatlerini korumak için, kendi adlarına, ilgililerin haklarının tespiti veya hukuka aykırı durumun giderilmesi yahut ilgililerin gelecekteki haklarının ihlâl edilmesinin önüne geçilmesi için dava açabilirler*”. Topluluk davasını düzenleyen bu genel hüküm ile, bir topluluğu temsil eden tüzel kişinin aldığı karardan menfaati olan herkesin faydalanması sağlanmıştır³⁰. Bununla birlikte, topluluğu temsil eden tüzel kişinin alacağı kararın topluluk üyeleri için kesin hüküm etkisi doğurmayacağına, sadece sonradan açılacak davalar açısından delil olarak kullanılabilmesine dikkat etmek gerekir³¹. Tüzel kişinin elde ettiği karardan topluluğun dolaylı ve kolektif biçimde korunduğu durumlarda kişinin aynı konu için bireysel dava açması hukukî menfaat eksikliğinden reddedilebilecektir; ne var ki alınan karar, şayet bir zarara uğramışsa, kişinin tazminat da-

²⁸ Olaya ilişkin ayrıntılı bilgi ve dava dilekçesi için bkz. <http://www.topclassactions.com/lawsuit-settlements/lawsuit-news/1363-crest-toothpaste-neat-squeeze-dispenser-class-action-lawsuit> (27.11.2012); <http://www.courthousenews.com/2011/09/12/Squeeze.pdf> (27.11.2012). Belirtelim ki somut olayda *class action* şeklinde açılan bu dava, HMK m.113'te düzenlenen topluluk davalarından büyük farklılıklar arz eder. Bkz. dn. 29.

²⁹ Bu noktada her ne kadar HMK m. 113'ün gerekçesinde Anglo-sakson hukukundaki grup davalarının (*class action*) kavramsal olarak mevzuatımıza girdiği belirtilmiş olsa da, bizim düzenlememizdeki topluluk davası ile Anglo-sakson hukukundaki grup davası arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Öncelikle grup davası, topluluk davasından farklı olarak, tek bir kişi tarafından da açılabilir ve elde edilen hüküm temsil edilen grubun bütün üyeleri açısından kesin hüküm teşkil eder. Aynı zamanda grup davası ile, davalı tazminat ödemeye de mahkum ettirilebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Varol Karaaslan/Muzaffer Eroğlu: “Kollektif Hukuki Himayenin Farklı Görünüm Şekilleri: Class Action ve Topluluk Davaları”, **EÜHFD**, C. XIII, S. 3-4, 2009, s. 203-209. Kaldı ki mehz hüküm olan İsviçre Hukuk Muhakemesi Kanunu'nun 89. maddesinin gerekçesinde, grup davasının Kıta Avrupası hukuk sistemi ile bağdaşmadığı ve topluluk davası ile birbirinde farklı kavramlar olduğu vurgulanmıştır. İsviçre'deki düzenleme hakkında bilgi için bkz. CPC-Jeandin, art. 89, N° 4-5.

³⁰ Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özekes, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medenî Usûl Hukuku**, 13. Bası, Ankara, Yetkin, 2012, s. 415-416.

³¹ Baki Kuru/Ali Cem Budak, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Getirdiği Başlıca Yenilikler”, **İBD**, C. 85, S. 5, 2011, s. 14; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 421; Bilge Umar, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2011, s. 316.

vası açmasına engel teşkil etmez³². Vurgulanması gereken ikinci bir nokta da, tüketici örgütlerinin tazminat talep etme haklarının olmamasıdır. Bununla birlikte tüketici örgütlerinin dava açmaları, tüketicilerin uğradıkları zarardan ötürü bireysel dava açma hakkını ortadan kaldırmayacaktır³³.

Her ne kadar HMK m. 113 yeni hüküm olsa da, TKHK m. 23/f. IV özel hüküm olduğundan, Bakanlık ve tüketici örgütlerinin açacağı davalarda öncelikle uygulanmalıdır. Bu durumda Bakanlık ya da tüketici örgütlerinin, ancak TKHK m. 23/f. IV'te düzenlenmeyen “*ilgililerin gelecekteki haklarının ihlâl edilmesinin önüne geçilmesi*” talebi için HMK m. 113'e başvurmaları düşünülebilir³⁴. Nitekim Tüketicini Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı'nın 41. maddesinin beşinci fıkrası, Bakanlık ve ticaret örgütlerinin taleplerinin arasına hukuka aykırı durumun önlenmesini de eklemiştir.

B. Davalı

Tüketici mahkemelerinde davalar çoğunlukla satıcılara karşı açılacaktır. Bununla birlikte, tüketici sorunları hakem heyeti kararlarına³⁵ karşı satıcıların da itiraz edebileceği; bu durumda tüketicilerin de davalı konumunda bulunabileceği gözden kaçırılmamalıdır (TKHK m. 22/f. V). Karara karşı başvuru yolu, kanun yolu olarak nitelendirilebilmesi için, kararın bir üst derece mahkemesince incelenmesi gerekmektedir, tüketici sorunları hakem heyeti de bir mahkeme sayılmayacağından; tüketici sorunları hakem heyeti kararlarına itirazın bir kanun yolu olmadığı ifade edilmektedir³⁶. Hakem kararına itiraz eden satıcının tüketici mahkemesinde açacağı davada, tüketici davalı tarafta yer alacaktır.

Dikkat edilmesi gereken ilk husus, davalı ile tüketici işlemi arasındaki ilişkidir; zira, tüketicinin açtığı davalarda, davalı olarak her zaman sözleşmenin

³² Karaaslan/Eroğlu, s. 217; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 421.

³³ Pekcanitez, s. 154.

³⁴ Karş. İsviçre'de tüketicilerin korunması hakkında özel hükümler açısından CPC m. 89'a başvurulmaya ihtiyaç bulunmadığına ilişkin CPC-Jeandin, art. 89, N°. 21.

³⁵ Her ne kadar bir “hakem heyeti” kararından bahsediliyor olsa da, tüketici sorunları hakem heyeti kararları, HMK m. 407 ilâ m. 444'te düzenlenen tahkim kurallarından farklılık gösterir. Öncelikle ihtiyarî tahkim taraf iradelerinden kaynaklanır ve hakemlerle sözleşme yapılmadan önce tarafların kendi aralarında bir tahkim sözleşmesi yapmaları gerekir; oysa tüketici sorunları hakem heyeti tahkimi mecburî bir tahkimdir, kanundan doğar. Bununla birlikte, ihtiyarî hakem kararları ile mecburi olan tüketici sorunları hakem heyeti kararları arasında ortaya konulan bir farklılık ise, tüketici sorunları hakem heyeti kararlarının bağlayıcı olması ve itiraz edilse dahi hüküm ifade etmesine rağmen, ihtiyarî hakem kararlarının icra edilebilmesi için kesinleşmesinin aranmasıdır. İleri sürülen farklar için bkz. Önen, s. 108. Ne var ki bu farklılık HMK m. 439/f. IV ile ortadan kaldırılmış ve ihtiyarî hakem kararlarının da verildiği andan itibaren icra edilebilir olduğu düzenlenmiştir. İhtiyarî hakem kararlarına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 812-814.

³⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Şimşek, s. 53. Ayrıca aşağıda bkz. IV. B. 2. b. Nihai kararlar.

karşı tarafı olan satıcı bulunmayabilir. Nitekim tüketici işlemine konu malın veya hizmetin ayıplı olması hâlinde, imalatçı-üretici, satıcı, bayi, acente, ithalatçı ile kredi veren müteselsilen sorumludurlar (TKHK m. 4/f. III – m. 4A/f. III). Kampanyalı satışlarda gereği gibi ifa yapılmaması durumunda satıcı, sağlayıcı, bayi, acente, imalatçı-üretici, ithalatçı ve kredi veren müteselsilen sorumludur (TKHK m. 7/f. III). Tüketici kredilerinde, kredi verenin krediyi belirli marka bir mal veya hizmet satın alınması ya da belirli bir satıcı veya sağlayıcı ile yapılacak satış sözleşmesi şartı ile vermesi hâlinde de, satım konusu mal ya da hizmet gereği gibi ifa edilmemiş ise, kredi veren tüketiciye karşı satıcı veya sağlayıcı ile birlikte müteselsilen sorumlu olacaktır (TKHK m. 10/f. V). Aynı şekilde konut finansmanından kaynaklanan işlemlerde, kredi veren konut finansmanı kuruluşu; krediyi belirli bir konutun satın alınması ya da belirli bir satıcı ile yapılacak satış sözleşmesi şartı ile vermesi durumunda, eğer konut teslim edilmemiş ya da geç teslim edilmiş ise, satıcı ile birlikte müteselsilen sorumludur (TKHK m. 10B/f. IX). Yine garanti belgesinin süresi içinde sıkça arızalanan mallar açısından tamirin mümkün olmadığı anlaşılmış ise, tüketicinin ayıplı maldan kaynaklanan diğer seçimlik haklara ilişkin talebini yerine getiremeyen satıcı, bayi, acente, imalatçı-üretici ve ithalatçı müteselsilen sorumlu tutulacaktır (TKHK m. 13/f. III). Bütün bu hâllerde, satıcı, bayi, acente, imalatçı-üretici, ithalatçı, kredi veren ya da konut finansman şirketi uyumsuzluğa sebebiyet veren sözleşmenin tarafı olmamalarına rağmen, kanun gereği satıcı ile müteselsil sorumlu tutuldukları için, tüketicinin açtığı davada, davalı tarafında yer alabileceklerdir³⁷. Aynı zamanda, bu müteselsil sorumlular arasında ihtiyarî dava arkadaşlığı bulunur; zira borç bu kişiler arasında ortaktır (HMK m. 57). Müteselsil sorumlulardan sadece birine karşı dava açılması ihtimalinde, diğer müteselsil sorumlular davalı taraf yanında ihbar üzerine ya da kendiliğinden davaya fer'i müdahil olarak katılabileceklerdir (HMK m. 66).

Doktrinde hakim olarak kabul edilen³⁸ ve Yargıtay'ın da dolaylı olarak benimsediği³⁹ görüşe göre ise, tüketici mahkemesinde görülecek davalarda tüketici edimini yerine getirmese, davalı tarafta da yer alabilir. Ne var ki, olması gereken hukuk bakımından, tüketici hakem heyeti kararlarına itiraz dışında satıcıların davacı olamayacağı görüşünü benimsemediğimizden; bu görüşün bir yansı-

³⁷ Tüketici tarafından imalatçı-üreticiye karşı açılan tazminat davasının tüketici mahkemesinde görülmesi gerektiğine ilişkin bkz. Yargıtay 4. HD, 14.03.2005 tarih ve **1806/2574** sayılı karar (karar için bkz. Tutumlu, **Tüketici Mahkemeleri**, s. 438-439).

Bununla birlikte, davalı tarafta yer alan bu müteselsil sorumluların davayı kaybetmeleri durumunda, kendi payından fazlasını ödeyen davalının diğer müteselsil sorumlulara karşı açacağı rücu davası tüketici mahkemesinde görülmeyecektir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ünal Ertabak, "Tüketici Mahkemelerinde Çözülmesi Gereken İhtilaflar", **Legal Hukuk Dergisi**, C. 10, S. 115, Temmuz 2012, s. 48.

³⁸ Pekantez, s. 155; ayrıca bu yazarlar için bkz. dn. 16.

³⁹ Bu yöndeki açıklamalarımız için bkz. I. A. 1. Davacıya ilişkin sorunlar.

ması olan tüketicilerin davalı tarafta yer alabileceği görüşüne de katılmıyoruz. Bize göre, tüketici hakem heyeti kararlarına karşı satıcı ya da sağlayıcının açtığı itiraz davası dışında tüketici, tüketici mahkemesinde davalı olmamalıdır. Nitekim, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı'nın 41. maddesinin 7. fıkrası da, dolaylı olarak, müteşebbislerin tüketici sorunları hakem heyeti kararlarına yaptıkları itirazlar istisna olmak üzere, tüketicilerin davalı tarafta yer alamayacağını düzenlemiştir.

II. TÜKETİCİ MAHKEMELERİNİN GÖREVİ

Görev, mahkemenin önüne gelen uyuşmazlığa bakma iktidarını ifade etmek sureti ile, bir yargı yolundaki uyuşmazlığın hangi mahkemede çözümleneceğini gösterir⁴⁰. Tüketici mahkemelerinin görevi, tüketici mahkemelerinin genel mahkemeler ile ilişkisi bağlamında olduğu gibi; tüketici sorunları hakem heyetinin görev alanı çerçevesinde de ele alınmalıdır.

Bu noktada açıklamalarımıza başlamadan önce, uygulamada karşılaşılabilen bir probleme değinmekte yarar görmekteyiz. Özellikle genel işlem şartları çerçevesinde, tüketici sözleşmelerine tüketici mahkemeleri ya da tüketici sorunları hakem heyetlerinin görevini bertaraf edecek biçimde tahkim kaydının konulduğu görülmektedir. Ne var ki, TKHK m. 1'de düzenlenen kanun amacından⁴¹, tüketici sorunlarına ilişkin uyuşmazlıkların kamu düzeninden olduğu, bu sebeple de tahkime elverişli olmadıkları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un düzenleme alanına giren herhangi bir uyuşmazlık için yapılacak tahkim anlaşması hükümsüz olacaktır⁴².

A. Tüketici Mahkemesinin Görevli Olduğu Uyuşmazlıkların Parasal Sınırı

Tüketici mahkemesi, tüketici hakem heyetinin görevine giren bir ihtilafa bakamayacaktır. Tüketici hakem heyetine zorunlu başvuru sınırı her yıl tüketici fiyat endeksine göre değişmektedir. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın 2011/2

⁴⁰ Bilge/Önen, s. 134-135; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 117; Postacıoğlu, s. 111; Üstündağ, s. 139.

⁴¹ Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'un amacını bildiren birinci maddesi şu şekildedir: "Bu Kanunun amacı, (...) kamu yararına uygun olarak tüketicinin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarını koruyucu, aydınlatıcı, eğitici, zararlarını tazmin edici, çevresel tehlikelerden korunmasını sağlayıcı önlemleri almak ve tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini özendirme ve bu konudaki politikaların oluşturulmasında gönüllü örgütlenmeleri teşvik etmeye ilişkin hususları düzenlemektir."

⁴² Yargıtay 13. HD, 25.09.2008 tarih ve 3492/11120 sayılı kararında, paket tur sözleşmesi içine derç edilmiş tahkim kaydının geçersiz olduğuna; gerek TKHK m. 23 gereği bu kanunun uygulama alanından doğan bütün uyuşmazlıkların tüketici mahkemelerinde görülmesi, gerek tüketici uyuşmazlıklarına özgü zorunlu hakem heyetlerinin oluşturulmasından yola çıkarak, bu uyuşmazlıklar açısından zımnî biçimde özel tahkim yolunun kapatıldığı anlamına geldiğine hükmetmiştir (www.kazanci.com, 27.11.2012).

sayılı tebliği⁴³ uyarınca, bu sınır 01.01.2012'den başlayarak tüketici sorunları hakem heyetleri için 1.161,67 TL; büyükşehir statüsünde faaliyet gösteren illerdeki il hakem heyetleri için ise 3.032,65 TL'dir. Buna göre, 1.161,67 TL'nin altında kalan⁴⁴ uyuşmazlıklar için tüketici sorunları ilçe hakem heyetine, büyükşehir statüsünde faaliyet gösteren iller açısından ise 1.161,67 TL ilâ 3.032,65 TL meblağlı bir uyuşmazlık için tüketici sorunları il hakem heyetine başvuru şarttır⁴⁵; şayet tüketici mahkemesine başvurulursa, mahkeme bu hususu bir dava şartı olarak re'sen inceleyecektir⁴⁶. Nitekim dava şartlarını düzenleyen HMK m. 114'te mahkemenin görevi bu kapsamda sayılmış; HMK m. 115/f. I'de ise, mahkemenin dava şartlarının mevcudiyetini davanın her aşamasında inceleyebileceği hükme bağlanmıştır.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı'nın 40. maddesinin ikinci fıkrasının ilk cümlesine göre ise “değeri 2.000 TL'nin altında bulunan uyuşmazlıklarda tüketici sorunları hakem heyetlerine başvuru zorunludur”.

Tüketici sorunları hakem heyetinin mi, yoksa tüketici mahkemesinin mi uyuşmazlığa bakmakla görevli olduğu tespiti için hangi andaki parasal değer göz önüne alınacağı sorgulanmıştır⁴⁷. Bu durumda hakem heyetine parasal başvuru sınırının tüketici işleminin yapıldığı tarihe göre mi, yoksa hakem heyetine başvuru tarihine göre mi belirleneceği problemi gündeme gelmektedir. PEKCANİTEZ'e göre amaca göre yorum yapılmalı ve tüketicinin, tüketici sorunları hakem heyetine başvurusuna imkân veren çözüm desteklenmelidir. Zira, uyuşmazlığın hakem heyeti önünde çözülmesi tüketici açısından daha ucuz ve basit olacaktır. Halbuki, sözleşme yapıldığı esnada hakem heyetine başvurabilecek olan tüketici; hakem heyetine başvuru için parasal sınırın arttırıldığında evleviyetle tüketici sorunları hakem heyetine gidebilecektir. Tüketici sorunları hakem heyetine başvuru bakımından parasal sınırın sözleşmenin yapıldığı tarihe göre mi, yoksa uyuşmazlık sonucunda hakem heyetine başvuru tarihine göre mi belirlenmesine ilişkin bir sorun, kanımızca gündeme gelmemekte; amaca göre

⁴³ RG no.: 28154, 26.12.2011.

⁴⁴ Nitekim İstanbul Büyükşehir Otoparkı otoparkına bırakılan araçlardan 25 dakikadan itibaren ücret alınmaya başlandığı bildirilerek, 19 dakika için bırakılan araçtan 7 TL park ücreti alınmasına ilişkin uyuşmazlık Bayrampaşa Kaymakamlığı Tüketici Sorunları Hakem Heyeti'ne taşınmış ve heyet 7 TL'nin tüketiciye iadesine karar vermiştir. Bkz. <http://gundem.milliyet.com.tr/sanayici-7-liralik-otopark-ucretine-iraz-etti-kazandi/gundem/gundemdetay/29.12.2011/1481974/default.htm> (27.11.2012).

⁴⁵ Mayıs 2012 itibarı ile Türkiye'de 16 büyükşehir statüsünde faaliyet gösteren il bulunmaktadır. Bunlar; Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Mersin, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Konya, Sakarya ve Samsun'dur (<http://www.ivdb.gov.tr/pratik/oranlar/buyuksehirler.htm>, 27.11.2012).

⁴⁶ Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 777; Pekcanitez, s. 145; Tutumlu, **Hakem Heyeti**, s. 45.

⁴⁷ Pekcanitez, s. 145-146.

yorum yapılmasını gerektiren bir hâl de bulunmamaktadır. Dolayısıyla, mülga 1086 sayılı HUMK m. 1/f. II ile getirilmiş esas aynen kabul edilecek ve görevin tespitinde, başvuru tarihindeki esas göz önüne alınacaktır⁴⁸.

B. Tüketici Mahkemelerinin Görev Alanına Giren Konular

Tüketici mahkemelerinin görev alanına giren konuları incelemek açısından, genel kuralı belirledikten sonra tartışmalı hâlleri değerlendirmenin yararlı olacağı kanısındayız.

1. Genel kural

Tüketici mahkemelerinin görevine giren konular, TKHK m. 23/f. I, c. 1 ile belirlenmiştir. Buna göre, “[Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un] uygulanmasıyla ilgili olarak çıkacak her türlü ihtilaflara tüketici mahkemelerinde bakılır”.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un uygulanması ile ilgili çıkacak her türlü ihtilafın nasıl yorumlanacağı, tüketici mahkemelerinin görev alanının sınırının tespitinde büyük bir önem arz eder. Yapılabilecek ilk yorum, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’da düzenlenmiş sözleşmelerden⁴⁹ doğacak her türlü ihtilafın tüketici mahkemelerinde çözümlenmesi gerektiğidir. Ne var ki bu yorum, hem tüketicilerin etkili şekilde korunması amacına hizmet etmez, hem de tüketici mahkemelerinin istisnai mahkemeler olması ile bağdaşmaz. Bu sebeple, bizim de katıldığımız ikinci yorum benimsenmeli ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’da özel olarak düzenlenmiş konuların tüketici mahkeme-

⁴⁸ Tutumlu, **Hakem Heyeti**, s. 44.

Yargıtay da tüketici sorunları hakem heyetine başvuru şartının bulunup bulunmadığını incelerken, dava tarihini göz önüne almaktadır. Nitekim Yargıtay 13. HD, 23.05.2005 tarih ve **2216/8679** sayılı kararında, ayıplı çıkan dava konusu malların faturasındaki değerini davanın açıldığı tarihe göre karşılaştırmış ve hakem heyetine müracaat zorunluluğunun bulunmadığını saptamıştır (karar için bkz. Tutumlu, **Hakem Heyeti**, s. 44-45).

⁴⁹ Uyuşmazlığın konusu tüketiciyi ilgilendiren bir haksız fiil ise, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’da düzenlenmediği için tüketici mahkemesinin görev alanına girmeyecektir. Bkz. Aslı Aras **Tüketici Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tez no. Y07988, İzmir, 2009, s. 82; Ertaç, s. 45. Nitekim Yargıtay 4. HD, 09.03.2006 tarih ve **1778/2420** sayılı kararında kaçak elektrik bedelinin tahsili amacı ile tüketiciye karşı açılan davada, davanın konusunu bir haksız fiilin teşkil etmesi sebebi ile, tüketici mahkemesinin görevsiz olduğunu bildirmiştir (karar için bkz. Cengiz, s. 52-53).

Bununla beraber Yargıtay HGK, 01.12.2010 tarih ve **13-593/623** sayılı kararında, taraflar arasında sözleşme ilişkisi kurulmadan, alışveriş yapmak üzere raflar arasında dolaşan tüketicinin başına bir koli düşmesi sonucu uğradığı zararın tazminine ilişkin uyuşmazlığın tüketici mahkemesinde görülmesi gerektiğine hükmederek, *culpa in contrahendo* esasına dayanan sorumluluğu Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun çerçevesinde değerlendirmiştir (www.kazanci.com, 27.11.2012).

sinde çözümlenmesi gerektiği kabul edilmelidir⁵⁰. Tüketici sözleşmelerinden doğan, ancak Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da özel olarak düzenlenmeyen uyuşmazlıklar, TKHK m. 30'un atfı ile, genel mahkemelerde çözümlenmelidir.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun çerçevesinde yer alıp da diğer kanunlarla da bağlantısı olabilecek bazı uyuşmazlıklarda tüketici mahkemelerinin görev alanının saptanması oldukça zorlaşmaktadır. Bu durum için verilebilecek örnek, iş görme edimlerinden kaynaklanır. Eser ya da vekalet sözleşmeleri, Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiştir ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulama alanına kural olarak dahil olmayacaklardır⁵¹. Yalnız bu durumda TKHK m. 3'te "bir ücret ya da menfaat karşılığında yapılan mal sağlama dışındaki her türlü faaliyet" şeklinde tanımlanan hizmetin⁵² Borçlar Kanunu'ndaki iş görme edimlerinden nasıl ayrılacağı ve daha da önemlisi çıkan uyuşmazlığa hangi hükümlerin uygulanacağı önem kazanır. Eğer taraflar arasındaki satım sözleşmesi imali de bünyesinde bulunduruyor ve özellikle, yoğun olarak teknolojinin kullanılmasını gerektiriyor ise, Yargıtay'a göre artık bir eser sözleşmesinden bahsedilmesi gerekecektir⁵³. Eser sözleşmesinden kaynaklanan

⁵⁰ Aslan, s. 640.

Yargıtay 3. HD, 6.12.2005 tarih ve **11613/13232** sayılı kararında, tüketici kredisinin ödenmemesi üzerine kendi ödediği bedelin tahsili üzerine müteselsil kefilin açtığı rücu davasının Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamına girmediği ve bu sebeple tüketici mahkemesinde görülmeceğini ortaya koymuştur (karar için bkz. Yavuz, s. 1243).

⁵¹ Yargıtay 15. HD, 16.03.2006 tarih ve **499/1618** sayılı kararı uyarınca, üst düzey teknoloji ile gerçekleştirilen eser sözleşmesi ilişkilerinin Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında değerlendirilmesi, kanunun amacı ile bağdaşmayacaktır (karar için bkz. Cengiz, s. 64-65). Yargıtay 15. HD, 23.11.2005 tarih ve **7386/6293** sayılı kararında, bir saç ekim merkezinde saç ekimi yaptıran ancak hatalı müdahale sonucunda saç dokusu zarar gören davacının tüketici mahkemesinde açtığı davada Ankara 5. Tüketici Mahkemesi'nin bir istisna sözleşmesinin mevcut olduğunu bildirerek verdiği görevsizlik kararını onamıştır (karar için bkz. Tutumlu, **Tüketici Mahkemeleri**, s. 482-483). Yargıtay 13. HD, 09.06.2005 tarih ve **18771/9803** sayılı kararında, özel eğitim hizmetinin Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamına girdiğini, bu sebeple çıkan uyuşmazlığın tüketici mahkemelerinde görülmesi gerektiğini bildirmiştir (www.kazanci.com, 27.11.2012).

⁵² Hizmet edimin örnek olarak; Yargıtay 4. HD, 05.02.2008 tarih ve **252/1169** kararında, davalının düzenlediği konseri izlerken havai fişek gösterisinden yaralanan tüketicinin açtığı tazminat davasının tüketici mahkemesinin görev alanına girdiğini bildirmiştir (YKD, 2008/11, s. 2139-2140). Yargıtay 13. HD, 14.03.2005 tarih ve **17044/3966** sayılı kararında, davacının İngiltere'ye gitmek amacı ile *au pair* vizesi almak isteyen ve davalı şirkete başvuran davacının, şirketin vize şartları hususunda kendisine doğru bilgi vermemesi sebebi ile uğradığı zararın tazmini için açtığı davada tüketici mahkemelerini görevli addetmiştir (karar için bkz. Tutumlu, **Tüketici Mahkemeleri**, s. 451-452).

⁵³ Yargıtay HGK, 24.09.2003 tarih ve **15-498/493** sayılı kararında, satın alınan ve çatıya monte edilmesi hususunda anlaşılan bir güneş enerjisi sisteminin tamamı ile monte edilmemesinden kaynaklanan uyuşmazlığı, güneş enerjisi sisteminin montajının imalini de bünyesinde barındırdığı gerekçesi ile eser sözleşmesi olarak nitelendirmiş ve tüketici mahkemesinin görev alanına girdiğini belirtmiştir. Yargıtay 15. HD, 15.02.2005 tarih ve **4151/740** sayılı kararında da, taraflar arasındaki perde dikimine ilişkin sözleşmede teslim edilen perdelerin ayıplı çıkmasına ilişkin

uyuşmazlıklar ise, tüketici mahkemelerinin görev alanına girmez. Bununla birlikte, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı, 2. maddesinin son fıkrası uyarınca, “*taflardan birini tüketicinin oluşturduğu sözleşmelerle ilgili diğer kanunlarda düzenleme olması bu Kanun hükümlerinin uygulanmasını engellemez*”. Yine Tasarı Taslağı’nın 3. maddesinin 1 bendi tüketici işlemini “*tüketici ile müteşebbis arasında yapılan, eser, taşıma, simsarlık sözleşmeleri de dahil olmak üzere her türlü hukuki işlem*” olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla Yargıtay’ın yerleşmiş içtihadına rağmen, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı’nın kanunlaşması ile, taraflarından birinin tüketici olduğu eser sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar tüketici mahkemelerinde görülebilecektir.

Bununla beraber belirtmemiz gerekir ki, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun bünyesinde düzenlenmesine rağmen tüketici mahkemelerinde görülemeyecek bazı uyuşmazlıklar vardır. TKHK m. 25, kanunun muhtelif hükümlerine aykırı davranışlara uygulanacak idarî para cezalarını düzenlemektedir. Cezalarda yetki, itiraz ve zamanaşımına ilişkin TKHK m. 26 ise, üçüncü fıkrasında, idarî yaptırım kararlarına karşı İdarî Yargılama Usulü Kanunu’nda öngörülen kanun yollarına başvurulması gerektiğini açıkça bildirmektedir⁵⁴.

Ayrıca, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’da düzenlenmemiş olmak ile birlikte bazı özel kanunlardaki uyuşmazlıklar da tüketici mahkemelerinde görülür. Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu’nun 44. maddesinin birinci

uyuşmazlığın, montaj imali de kapsadığı için bir eser sözleşmesinden kaynaklandığını ve tüketici mahkemesinde görülemeyeceğini bildirmiştir (kararlar için bkz. www.kazanci.com, 27.11.2012). İş görme edimi açısından Yargıtay’ın tutumunun fazla katı olduğunu düşünmekteyiz. Kanımızca, satış sözleşmesinin kapsamında imalin de mevcut olduğu her durum, doğrudan eser sözleşmesi şeklinde değerlendirilip tüketici mahkemesinin görev alanından dışlanmamalıdır. Örnek vermemiz gerekirse, kılıfının değiştirilmesi istenerek satın alınmış bir koltukta, kılıfta meydana gelen bir ayıp sebebi ile tüketici mahkemesine başvurulabilmesi icap eder. Satım sözleşmesinin imali kapsamına rağmen, söz örnekteki emek unsuru malzeme unsuruna üstün değildir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Alper Gümüş, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler C. II**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012, s. 8; Halûk Tandoğan, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. II**, 5. Basım, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010, s. 42. Dolayısıyla işlem, bünyesinde kılıfın imalini de kapsamına rağmen, eser sözleşmesi kapsamında değil, satım sözleşmesi kapsamında değerlendirilmeli ve bu şekilde tüketici işlemi olarak nitelendirilmelidir.

⁵⁴ Verilen idarî para cezasına karşı İdarî Yargılama Usulü Kanunu’nda öngörülen kanun yollarına başvurulması gerektiğine ilişkin düzenleme 23.01.2008 tarih ve 5728 sayılı Kanun’un 477. maddesi ile getirilmiştir. Bundan önce, idarî para cezasına karşı, Kabahatler Kanunu’na gidilmekteydi (Kabahatler Kanunu m. 3). Bu durumda ise, idarî yaptırım kararına karşı sulh ceza mahkemelerinde dava açmak icap ediyordu. Görev kurallarında müktesep hak kabul edilmediği ve göreve ilişkin yapılan değişikliklerin geçmişe de etkili olduğu gerekçesi ile, Uyuşmazlık Mahkemesi, idarî yaptırım kararlarına ilişkin önüne gelen ihtilaflarda, idare mahkemelerinin verdikleri görevsizlik kararlarını kaldırmıştır. Örnekler için bkz. Uyuşmazlık Mahkemesi 02.11.2009 tarih ve **126/241** sayılı kararı, RG no.: 27819 mükerrer, 18.01.2011; Uyuşmazlık Mahkemesi 01.11.2010 tarih ve **120/222** sayılı kararı, RG no.: 28084, 14.10.2011.

fikrasında, bu kanundan doğan uyuşmazlıklar, kart hamilinin tüketici olması ihtimalinde, tüketici sorunları hakem heyeti ya da tüketici mahkemelerinde görüleceğini düzenlenmiştir⁵⁵.

Tüketici mahkemelerinin görevini genel itibari ile incelerken dikkat çekmemiz gereken son husus ise, açılacak karşılık davalarda görevli mahkemenin tespittir. Zira karşılık davanın dinlenebilmesi için, asıl dava ile aynı mahkemede ve asıl davanın tâbi olduğu yargılama usulüne tâbi olması icap eder⁵⁶. Asıl davanın görüldüğü mahkeme özel yetkili bir mahkeme ise, açılacak karşı davanın da bu mahkemede görülmesi gerekmektedir. Bu durumda, Yargıtay'ın görüşüne iştirak edilirse⁵⁷; tüketicinin tüketici mahkemesinde açtığı asıl davaya karşı satıcı ya da sağlayıcının yine bu tüketici mahkemesinde karşılık dava açması gerekir. Bununla birlikte, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı'nın kanunlaşması ihtimalinde satıcı ve sağlayıcıların tüketici mahkemelerinde dava açmaları engelleneceği için bu kişilerin karşılık dava açmaları söz konusu olmayacaktır; bu kişilerin bağımsız dava açmaları gerekir. Diğer taraftan asıl dava bir genel mahkemenin, karşılık dava da özel mahkeme olarak tüketici mahkemesinin görev alanına giriyorsa, genel mahkemede dava açılmaz; tüketici mahkemesinde bağımsız bir dava açmak lazımdır⁵⁸.

2. Tartışmalı hâller

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun çerçevesinde tüketici mahkemelerinin görev alanı ilişkin temel kıstasları ortaya koyduktan sonra, tüketici mahkemesinin görev alanına girip girmeyeceği tartışmalı olan bazı uyuşmazlıkları ele almakta fayda görmekteyiz. Bu çerçevede inceleyeceğimiz uyuşmazlıklar;

⁵⁵ Bununla birlikte, aynı maddenin ikinci fıkrası ise, kart çıkaran kuruluş tarafından kart hamiline açılacak davaların genel mahkemelerde görüleceğini düzenlemektedir

Yargıtay 19. HD, 24.05.2011 tarihli ve **5095/6856** sayılı kararında, davacının kendisine karşı takip başlatan banka ile aralarında kredi kartı üyelik sözleşmesi olmadığına ilişkin açtığı menfi tespit davasının tüketici mahkemesinde görülmesi gerektiğini hükme bağlamıştır. Yargıtay 19. HD, 16.09.2010 tarih ve **880/9872** sayılı kararında, kart çıkaran kuruluşlar tarafından kart hamillerine karşı açılacak davaların genel mahkemelerin görev alanına girdiğini belirterek, davaya tüketici mahkemesinde bakılamayacağına hükmetmiştir (www.kazanci.com, 27.11.2012).

Diğer taraftan, Yargıtay 11. HD, 15.04.2009 tarih ve **114/4677** sayılı kararında, davacının banka hesabından internet şifresinin aşıl原因 olarak EFT yapıldığını iddia ettiği uyuşmazlığı bankacılık işlemlerinden kaynaklanan bir alacak talebi olarak değerlendirmiş ve genel mahkemelerin görev alanına dahil olduğunu bildirmiştir (karar için bkz. BATİDER, C. XXV, S. 2, 2009, s. 450).

⁵⁶ Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 536.

⁵⁷ Bu konudaki açıklamalarımız için bkz. I. A. 1. Davacıya ilişkin sorunlar.

⁵⁸ Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 536.

Kapıdan satışlarda bedelin ödenmemesi üzerine başlatılan takibe itiraz için görevli genel mahkemede açılan davaya istinaden tüketici tarafından malın ayıplı olduğu iddiası ile karşılık dava açılmayacağına; tüketicinin tüketici mahkemesinde ayrı bir dava açması gerektiğine ilişkin bkz. Yargıtay 3. HD, 09.03.2000 tarih ve **2016/2635** sayılı kararı (karar için bkz. Yavuz, s. 1329).

mutlak ticarî davalara ilişkin uyuşmazlıklar, taşınmazlara ilişkin uyuşmazlıklar, sözleşmenin geçersizliğine ilişkin uyuşmazlıklar ve sözleşmenin ifasına ilişkin uyuşmazlıklardır.

a. Mutlak ticarî davalara ilişkin uyuşmazlıklar

Bir uyuşmazlık ticarî dava mahiyetinde ise, tüketici mahkemesinin görev alanına girmeyecektir. Ticarî dava, TTK m. 4'te düzenlenmiştir. Buna göre, “[...] her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan hukuk davaları [...] ile tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın bu kanunda [...] öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları ticari dava [...] sayılır.” Uyuşmazlığın taraflarından birinin tüketici olduğu göz önüne alındığında, davanın her iki taraf için ticarî sayılamayacağı aşikârdır. Zira TKHK m. 3/b. e uyarınca tüketici, “bir mal veya hizmeti ticari veya mesleki olmayan amaçlarla edinen, kullanan veya yararlanan gerçek veya tüzel kişi” olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte, tarafların tacir olup olmamalarından bağımsız bir şekilde Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenmiş uyuşmazlıkların mutlak olarak ticarî dava⁵⁹ kabul edilmesi sebebi ile bir taraf tüketici olsa bile dava, ticaret mahkemesinin görev alanına girecektir.

Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenmiş bulunan taşıma işleri, sigorta sözleşmeleri⁶⁰ ya da Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenmemekle beraber mutlak ticarî dava olarak ele alınması gereken kooperatiflerden kaynaklanan uyuşmazlıklarda (KK m. 99), davacı taraf bir tüketici olsa da, tüketici mahkemesi görevli değildir⁶¹.

⁵⁹ Kavram için bkz. Sabih Arkan, **Ticarî İşletme Hukuku**, 16. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2012, s. 97-98; Reha Poroy/Hamdi Yasaman, **Ticarî İşletme Hukuku**, 14. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012, s. 121-122.

⁶⁰ Sigorta sözleşmelerindeki haksız şartlar sebebi ile tüketicilerin mağdur edildiğini, bu durumda sigorta sözleşmelerinin TKHK m. 6 çerçevesinde denetlenmesi gerektiğini; hatta, hakimin taraflardan birinin tüketici olduğu bütün sözleşmelerde Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un uygulanması gerektiğine ilişkin açıklamalar için bkz. Aslan, s. 643.

⁶¹ Yargıtay 11. HD, 18.01.2001 tarih ve **10656/197** sayılı kararında, dövize endekli ve kâr paylı hayat sigortası sözleşmesinin sona erdirilerek, ödemelerin faizleri ile talep edilmesine ilişkin uyuşmazlığı mutlak ticarî dava olarak değerlendirmiş ve tüketici mahkemesinin görev alanına girmediğini bildirmiştir (karar için bkz. Cengiz, s. 243-245).

Yargıtay HGK, 04.11.2009 tarih ve **13-430/471** sayılı kararında, davalı kooperatifin davacıya teslim etmesi gereken bağımsız bölümü zamanında teslim etmemesi sonucunda davacının kooperatife üye kaydı talebinin Kooperatifler Kanunu m. 99 gereğince mutlak ticarî dava olmasından hareket ile tüketici mahkemesinde değil, asliye ticaret mahkemesinde görülmesine hükmetmiştir. Buna karşılık Yargıtay 14. HD, 07.04.2008 tarih ve **3837/4723** sayılı kararında, yine aynı konulu bir uyuşmazlıkta, davacının davalı kooperatifin üyesi olmaması sebebi ile Kooperatifler Kanunu’nun uygulama alanına gidilmeyeceğini; bu sebeple uyuşmazlığın ticaret değil, tüketici mahkemesinde görülmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ne var ki, KK m. 8 ve m. 9’da kooperatif ortaklığına girme şartları da düzenlenmiş olduğundan üyelik talebine ilişkin uyuşmazlıkların, kanımızca,

Bununla birlikte, tüketicilerin verdiği kıymetli evrakın iadesine ilişkin uyuşmazlıklar özellik arz eder. Kampanyalı satışlara ilişkin TKHK m. 7/f. V'in taksitle satışı düzenleyen TKHK m. 6A/f. II'ye yaptığı atıf gereği, "sözleşmeden ayrı olarak kıymetli evrak niteliğinde senet düzenlenecekse, bu senet her bir taksit ödenmesi için ayrı ayrı olacak şekilde ve sadece nama yazılı olarak düzenlenir. Aksi takdirde kambiyo senedi geçersizdir". Bu durumda, kampanyalı satış sözleşmesinin gereği gibi ifa edilmemesi ihtimalinde tüketici satım bedeline karşılık olmak üzere verdiği kıymetli evrakı geri almak isterse; kıymetli evrakların Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş bir husus olmasına rağmen, davanın tüketici mahkemesinde görüleceği kabul edilebilir. Zira mutlak ticarî davaların karşısında, taksitle satım ve kampanyalı satım için verilmiş kıymetli evraka ilişkin davalar daha özel niteliktedir. Bununla birlikte, Yargıtay davanın kampanyalı satım ya da taksitle satım sözleşmesinden kaynaklanıp kaynaklanmadığını incelemeksizin, taraflardan birinin tüketici olmasını gözeterek, bu uyuşmazlıkların tüketici mahkemelerinde görülmesine karar vermektedir⁶². Ne var ki bu durumda kıymetli evrakın iadesi talebine dayanan bu mutlak ticarî uyuşmazlıkların ticaret mahkemelerinin görev alanına girdiğinin kabulü daha yerinde olurdu.

Mutlak ticarî davalara ilişkin kurala rağmen doktrinde bir görüş⁶³ Türk Ticaret Kanunu ile Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun arasında çatışma bulunduğunu ve davanın mutlak ticarî dava olması bahsi ile tüketici mahkemelerinin görev alanından çıkarılmasının tüketicinin korunması ile bağdaşmayacağını ve bu durumda kanunlar arasında özel-genel; önceki kanun-sonraki kanun araştırmasının yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Her ne kadar bu düşünce yolu için yazarlara hak versek de, özel kanun-genel kanun bağlamında dikkat edilmesi gereken husus, o uyuşmazlık konusunun özel olarak bir kanunda düzenlenip düzenlenmediğidir. Taşımacılık işleri, sigorta sözleşmeleri, kooperatifler özel olarak Türk Ticaret Kanunu ya da özel kanun olan Kooperatifler Kanunu'nda düzenlenmiştir. Bu durumda genel hâli ile tüketici işlemini tanımlayan Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un mutlak ticarî davalar karşısında özel kanun olduğundan bahsetmek doğru olmayacaktır. Ancak, mutlak ticarî

asliye ticaret mahkemelerinde çözümlenmesi daha doğru olacaktır (kararlar için bkz. www.kazanci.com, 27.11.2012).

⁶² Yargıtay 13. HD, 11.05.2005 tarih ve **1553/8145** sayılı kararında, bir mobilya mağazasından ev eşyası satın alan ve bunun karşılığında miktar hanesi boş iki adet senet veren tüketicinin, bedeli ödemesine rağmen senetlerin iade edilmemesi sebebi ile açtığı davanın tüketici mahkemesinde görülmesi gerektiğini bildirmiştir (karar için bkz. Tutumlu, Tüketici Mahkemeleri, s. 414-415). Yargıtay HGK, 07.03.2007 tarih ve **13-100/100** sayılı kararında, konut amaçlı bağımsız bölümün zamanında tesliminin imkânsızlaşması üzerine, tüketicinin satım bedeli karşılığı verdiği ve henüz ödemediği senetlerin iptali talebinde tüketici mahkemesini görevli saymıştır (YKD, 2007/12, s. 2213).

⁶³ Aslan, s. 642-643; Şimşek, s. 64.

davaların önüne geçmek üzere Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da özel olarak zikredilen kıymetli evraka ilişkin uyuşmazlıklar bu kuralın istisnasını teşkil eder. Bu istisna dışındaki mutlak ticarî dava kapsamına girecek uyuşmazlıkların, sırf karşı taraf bir tüketici olduğu için, tüketici mahkemelerinde görülmemesi gerekir.

b. Taşınmazlara ilişkin uyuşmazlıklar

4822 sayılı kanun ile yapılan değişiklik üzerine, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamına giren mallar ise “*alış-verişe konu olan taşınır eşya-yı, konut ve tatil amaçlı taşınmaz malları ve elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan yazılım, ses, görüntü ve benzeri gayri maddi mallar*” (TKHK m. 3) şeklinde sayılmaktadır. Oysa bu değişiklikten önce, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulama alanına giren mallar sadece “ticaret konusu taşınır eşya”yı ifade etmekteydi⁶⁴. 4822 sayılı kanun ile taşınmaz mallar da Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulama alanına girdiği için, taşınmazları konu alan uyuşmazlıkların hangi şartlar altında tüketici mahkemelerinde görülebileceğini değerlendirmek gerekir.

Yargıtay, konut ve tatil amaçlı taşınmaz mallardaki ayıba ilişkin uyuşmazlıkla, gerek bu taşınmazların satışına ilişkin yapılan sözleşmeler gereği tapu iptali ve tescil davalarında tüketici mahkemelerini görevli kabul etmektedir⁶⁵. Hatta tüketici mahkemelerinin görev alanına girmesi için, konut amaçlı taşınmazın inşasının tamamlanması dahi aranmamaktadır⁶⁶.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un ayıplı mala ilişkin 4. maddesinin dördüncü fıkrasında konut ve tatil amaçlı taşınmaz mal özellikle belirtilmiştir. Bu malların ayıplı olmasından kaynaklanan uyuşmazlıkların tüketici mah-

⁶⁴ Yargıtay 13. HD, 03.10.2002 tarih ve **6220/7589** sayılı kararında bir gazetede düzenlenen piyango neticesinde davacıya çıkan villanın teslim edilmemesi üzerine tüketici mahkemesinde açılan davada, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un kapsamına sadece taşınır malların girmesi sebebi ile mahkemenin görevsiz olduğuna hükmetmiştir (karar için bkz. Zevklier/Aydöğdu, s. 1114-1115). Yargıtay 11. HD ise, 14.01.2002 tarih ve **7701/244** sayılı kararında, gayrimenkul edinmek amaçlı alınan kredinin TKHK m.3/b. c'deki mal tanımı ile bağdaşmaması sebebi ile tüketici kredisi sayılamayacağı, bu sebeple uyarılama talebinin tüketici mahkemesinde görülemeyeceğini bildirmiştir (karar için bkz. Cengiz, s. 246-247). Buna karşılık yapılan değişiklikten sonra, Yargıtay 13. HD, 05.10.2004 tarih ve **6526/13662** sayılı kararında, satılan konuttaki gizli ayıplar sebebi ile yöneltilen tazminat talebinde tüketici mahkemesinin görevli olduğu sonucuna varmıştır (karar için bkz. Cengiz, s. 241-242).

⁶⁵ Örnek olarak bkz. Yargıtay 14. HD, 07.03.2005 tarih ve **7853/1583** sayılı kararında, davalı şirketin yaptığı binadan konut satın alan davacının, söz konusu dairenin tapusunun iptali ve kendi adına tescili için açtığı davanın tüketicinin mahkemelerinin görev alanına girdiğini bildirmiştir (karar için bkz. Yavuz, s. 1248).

⁶⁶ Yargıtay 13. HD, 18.03.2005 tarih ve **18641/6430** sayılı kararı gereğince, davacının kaba inşaat hâlinde satın aldığı ve eksik işleri tamamladığını bağımsız bölümde yaptığı masrafların tazmini için açtığı davanın tüketici mahkemesinde görülmesi gerekir (karar için bkz. İBD, 2006/2, s. 843).

kemelerinde görülmesi haklıdır. Aynı şekilde, kampanyalı satım sözleşmesi çerçevesinde edinilen konut ve tatil amaçlı taşınmazların teslimi TKHK m. 7/f. VII’de zikredilmiştir. Dolayısıyla kampanyalı satım sözleşmesi dahilinde edinilmiş konut ve tatil amaçlı taşınmazın zamanında teslim edilmemesi üzerine açılacak tescil davalarının da tüketici mahkemesinde görülmesi icap eder. Ne var ki, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un başka hiçbir maddesinde, bu taşınmazların tesliminden bahsedilmemektedir. Buradan hareketle, kampanyalı satış sözleşmesi ile edinilmemiş - mesela kredili satış sözleşmesi dahilinde edinilmiş - konut ve tatil amaçlı taşınmazın zamanında teslim edilmemesinden kaynaklanan uyuşmazlıklar tüketici mahkemelerinin değil, genel mahkemelerin görev alanında kabul edilmelidir.

Kat karşılığı inşaat sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar tüketici mahkemelerinin görev alanına girmez; zira bu durumda, arsa maliki tüketici sayılmamaktadır. Ancak, kat karşılığı inşaat sözleşmesi ilişkisi içindeki yükleniciden bağımsız bölüm satın alan üçüncü kişilerin açtıkları davalar, tüketici mahkemelerinin görev alanında kabul edilmektedir⁶⁷. Diğer taraftan, arsa malikinin kendi payına düşen bağımsız bölümlerin mülkiyetini şekle aykırılık sebebi ile geçersiz olarak tüketiciye devretmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda, arsa maliki yüklenici olmadığı için, tüketici mahkemelerinin görevli olmayacağına dikkat etmek gerekir⁶⁸.

Ayrıca belirtmemiz gerekir ki, el atmanın önlenmesi ve ecrimisile ilişkin uyuşmazlıklar da tüketici mahkemelerinin görevine girmemektedir⁶⁹.

Finansal Kiralama Kanunu’nun 15. maddesi, konut edinme amaçlı finansal kiralama sözleşmelerinin yapılabileceğini düzenlemektedir⁷⁰. Bu durumda, ko-

⁶⁷ Yargıtay 14. HD, 27.06.2006 tarih ve 3045/7458 sayılı kararında, davalılar arasındaki arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesini uyarınca yükleniciden bağımsız bölüm satın alan kişinin tescil talebini TKHK m. 3/b. c uyarınca “konut ve tatil amaçlı taşınmaz mal” çerçevesinde değerlendirmiş ve tüketici mahkemesini görevli addetmiştir (karar için bkz. Cengiz, s. 233-234). Yargıtay HGK, 10.11.2010 tarih ve 15-560/589 sayılı kararında, yüklenici ile dava dışı arsa maliki arasındaki arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesinin bir eser sözleşmesi olduğunu, imal edilecek konutlar henüz tamamlanmadan satışa sunulması ancak zamanında teslim edilmemesi hâlinde alıcılar ile yüklenici arasında Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamına giren bir uyuşmazlığın mevcut bulunduğunu ve tüketici mahkemelerinde çözümlenmesi gerektiğini bildirmiştir (www.kazanci.com, 27.11.2012).

⁶⁸ Naci Özdamar, “Tüketici Haklarına Genel Bir Bakış”, **İBD Tüketici Hakları ve Rekabet Hukuku Özel Sayısı**, Özel sayı no. 6, Kasım 2007, s. 50.

⁶⁹ Ertabak, s. 46.

⁷⁰ FKK m. 15/f. II, c. 1’e göre, “[...] tüketicilerin konut edinmesine veya yatırımlara finansman sağlayan finansal kiralama işlemlerinde kiracı, kiracılık sıfatını ve/veya sözleşmeden doğan hak ve/veya yükümlülüklerini, kiralayandan yazılı izin alınması kaydıyla devredebilir”. FKK m. 15/f. III uyarınca ise, “konut finansmanı kapsamında yapılan finansal kiralama işlemlerinde kiracı, kiralayana bilgi vermek [...] kaydıyla finansal kiralama konusu malın zilyetliğini bir başkasına devredebilir”.

nut edinme amaçlı finansal kiralama sözleşmelerinden kaynaklanan uyumsuzluklar da tüketici mahkemelerinin görev alanına gireceğine dikkat edilmelidir.

c. Sözleşmenin geçersizliğine ilişkin uyumsuzluklar

Genel itibari ile geçersizlik sebepleri, şekil ve ehliyet, sözleşmenin konusunun emredici hukuk kurallarına, genel ahlâka veya kişilik haklarına aykırı ya da imkânsız olmaması, sözleşmeyi oluşturan irade beyanlarında sakatlık bulunmaması, irade beyanlarının muvazaalı olmaması ve iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde gabin bulunmamasıdır⁷¹.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da hiçbir düzenlemeye konu olmayan ehliyetsizlik; sözleşmenin konusunun emredici hukuk kurallarına, genel ahlâka veya kişilik haklarına aykırılığı ya da imkânsız olması; sözleşmeyi oluşturan irade beyanlarındaki sakatlık; ya da irade beyanlarının muvazaalı olmasından kaynaklanan uyumsuzluklar genel mahkemelerin görev alanına girecektir. Ne var ki, geçersizlik hâllerinden gabinin özel olarak incelenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Yargıtay, gabin sebebi ile iptal edilen tüketici sözleşmelerinde, ödemenin iadesi taleplerinin tüketici mahkemelerine yöneltilmesi gerektiğini; zira, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulama alanına giren bir uyumsuzluğun bulunduğunu kabul etmektedir⁷².

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da özel olarak zikredilmiş geçerlilik şartı, şekildir. Halbuki Yargıtay, devre mülk satış sözleşmesinin feshi ve tazminat talebine ilişkin uyumsuzlukta, bu sözleşmenin resmî şekilde yapılmamasından dolayı geçersiz olduğunu, geçersiz sözleşmelerin ise Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında ele alınamayacağını ileri sürmektedir⁷³. Bu durumda dava konusunu, geçersiz sözleşme sebebi ile ödenen paranın tahsil olarak belirlenmiş ve tüketici mahkemelerinin görev alanına girmediğine hükmetmiştir.

⁷¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Dural/Suat Sarı, **Türk Özel Hukuku, Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri, C. I**, 7. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2012, s. 207-214; M. Kemal Oğuzman/Nami Barlas, **Medeni Hukuk, Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar**, 18. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012, s. 204-211; Rona Serozan, **Medeni Hukuk, Genel Bölüm/Kişiler Hukuku**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2011, s. 344-356.

⁷² Yargıtay 3. HD, 08.10.2001 tarih ve **8675/8803** sayılı kararı gereğince, gabin sebebi ile iptal edilmiş halı yıkama makinesine ilişkin taksitle satış sözleşmesinde ödemelerin iadesine ilişkin uyumsuzlukta tüketici mahkemesi görevlidir (www.kazanci.com, 27.11.2012). Yargıtay 13. HD, 17.05.2005 tarih ve **2236/8413** sayılı kararında, tıp fakültesinde ameliyat edilecek oğlunun ameliyatında kullanılmak üzere davalı şirketten 3578 dolar karşılığı satın almak zorunda kaldığı tıbbî malzemenin, Maliye Bakanlığı ile ilgili firmalar arasındaki protokol uyarınca 2399 dolar olarak belirlendiğini ileri süren ve gabin sebebi ile oluşan zararını talep eden tüketicinin açtığı davanın, tüketici mahkemelerinin görev alanına girdiğini kabul etmiştir (karar için bkz. Tutumlu, **Tüketici Mahkemeleri**, s. 430).

⁷³ Yargıtay 13. HD, 04.01.2006 tarih ve **15059/76** sayılı kararı (www.kazanci.com, 27.11.2012).

d. Sözleşmenin ifasına ilişkin uyuşmazlıklar

Sözleşmenin ifasına ilişkin uyuşmazlıklar; sözleşmenin sona erdirilip sona erdirilmediğine göre farklı ihtimallerde incelenmelidir. Bu kapsamda, sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlıklar öncelikle sözleşmenin sona erdirilmediği ihtimalde ele alınacak; sonrasında ise, sözleşmenin sona erdirildiği ihtimalde hangi mahkemenin görevli olduğu tartışılacaktır.

Sözleşmenin sona erdirilmediği hâl için ifaya ilişkin uyuşmazlıklar da iki farklı safhada değerlendirilecektir: satıcı ya da sağlayıcının ifa etmemesi ve tüketicinin ifa etmemesi.

Satıcı ya da sağlayıcının kendi edimini ifa etmemesinin sonuçları, bir istisna dışında⁷⁴, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da düzenlenmemiştir. Bu sebeple, sözleşmelerin ifa edilmemesinden doğan uyuşmazlıklar, genel mahkemelerin görev alanına girer. Bununla birlikte kampanyalı satım sözleşmesinde ifa özel olarak düzenlenmiştir (TKHK m. 7). Bu durumda, kampanyalı satım sözleşmesinin ifa edilmemesinden kaynaklanan uyuşmazlıklar ile ifa edilmemesi sebebi ile uğranılan zararın tazmini için tüketici mahkemesinde dava açılabilir⁷⁵.

Tüketicinin bedeli ödeme borcunu ifa etmemesinden kaynaklanan uyuşmazlıklar bakımından ise Yargıtay'ın kararları çelişkilidir. Nitekim, abonelik borcunun tahsiline ilişkin sözleşmeler bakımından, para borcunun ifası Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da düzenlenmemektedir. Dolayısıyla bu uyuşmazlıkların tüketici mahkemelerinin görev alanına girmeyeceği düşünülür. Ne var ki Yargıtay, bu uyuşmazlıkların tüketici mahkemelerinde görülmesi gerektiği kanaatinde⁷⁶.

Aynı şekilde Yargıtay, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'dan doğan alacak davalarının da tüketici mahkemelerinde görülmesi gerektiğine hükmetmektedir. Somut bir örnek vermek gerekirse, Yargıtay bankaların kredi alacaklarından kaynaklanan davaların da tüketici mahkemelerinde görülmesi gerektiğine karar vermektedir⁷⁷. Buna ilişkin olarak, tüketici kredilerinin uyarlanması

⁷⁴ Kampanyalı satım sözleşmelerinde ifaya ilişkin açıklamalarımız için bkz. II. B. 2. a. Mutlak ticarî davalara ilişkin uyuşmazlıklar.

⁷⁵ Aslan, s. 644-645.

⁷⁶ Yargıtay 3. HD, 03.05.2007 tarih ve **6878/7203** sayılı kararı uyarınca, elektrik aboneliğinin ticarî işyerine ait olduğunun tespit edilmesi ihtimalinde genel mahkemeler; aksi takdirde ise tüketici mahkemesi görevli olacaktır (karar için bkz. YKD, 2007/6, s. 1073).

⁷⁷ Yargıtay'ın, davalı tüketicinin banka kredi borcunun bir tüketici kredisi olduğunu saptadıktan sonra uyuşmazlığın tüketici mahkemesinin görev alanına girdiğine ilişkin örnek kararları için bkz. 19. HD, 14.02.2005 tarih ve **7287/1190** sayılı kararı; 11. HD, 06.12.2004, **2391/11921** sayılı kararı (www.kazanci.com, 27.11.2012).

davalarında da tüketici mahkemelerini görevli saymaktadır⁷⁸. Oysa özellikle uyarılma davaları Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un kapsamına girmediği için, davaların genel mahkemelerde görülmesi daha uygun olacağı doktrinde ifade edilmiştir⁷⁹.

Diğer taraftan Yargıtay, tüketici hakem heyeti ya da tüketici mahkemesine başvurulmaksızın başlatılan takibe tüketicinin itirazı üzerine satıcı tarafından açılacak itirazın iptali davasının da tüketici mahkemelerinde görülmesi gerektiğine karar vermektedir⁸⁰. Bu durum doktrinde, tüketici mahkemelerinin satıcının hakkını aradığı bir makam hâline getirilmesi sebebi ile eleştirilmektedir⁸¹.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı'nda da benimsenen ve bizim de *de lege feranda* olarak iştirak ettiğimiz görüşün kabul edilmesi ihtimalinde, satıcı ve sağlayıcılar tüketici mahkemelerinin önünde kural olarak davacı olamayacaklarından, tüketiciye karşı açtıkları ifa davası tüketici mahkemelerinin görev alanına girmeyecektir.

Sözleşmenin sona ermesi durumunda tazminat talepleri de ifaya ilişkin uyuşmazlıklar çerçevesinde ele alınmaktadır. Yargıtay⁸², satıcının temerrüde düşmesi, tüketicinin de sözleşmeyi feshedip tazminat talebi ileri sürmesi hâlinde tüketici mahkemelerinin görevli olacağını bildirmiştir.

⁷⁸ Yargıtay 11.HD, 17.12.2001 tarih ve **9065/9636** sayılı kararında (karar metni için bkz. Zevkiler/Aydoğdu, s. 967-968), dövize endeksli alınan tüketici kredisini uyarlanması davasının tüketici mahkemesinde görüleceğine hükmetmiştir. Yargıtay HGK, 19.02.2003 tarih ve **11-26/84** sayılı kararında, tüketici mahkemesinin dövize endeksli tüketici kredisi almış tüketicinin uyarılma talebi üzerine verdiği görevsizlik kararının yerinde olmadığı gerekçesi ile kararını bozan temyiz mahkemesine direnen tüketici mahkemesinin direnme kararının yerinde olmadığına hükmetmiştir. Hukuk Genel Kurulu, uyarılma talebinin de Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulama alanından kaynaklı bir talep olduğu gerekçesini ortaya koymuştur (karar için bkz. Zevkiler/Aydoğdu, s. 1071-1074).

⁷⁹ Aslan, s. 651.

⁸⁰ Örnek olarak, Yargıtay 13. HD, 08.02.2005 tarih ve **13486/1775** sayılı kararında, davacı ile davalı tüketici arasındaki abonelik sözleşmesi gereğine aykırı olarak tüketicinin bedel ödeme borcunu ifa etmemesi üzerine başlatılan takipte itirazın kaldırılması davasının tüketici mahkemesinde; ancak somut olayda parasal değer gözetilerek tüketici sorunları hakem heyetinde görülmesi gerektiğini ileri sürmüştür (www.kazanci.com, 27.11.2012). Buna karşın Yargıtay'ın bu hususta yerleşik bir içtihadının olduğu da söylenemez. Yargıtay 3. HD, 15.11.1998 tarihli ve **11141/12254** sayılı kararında, taksitle satış sözleşmesinde satış bedelinin zamanında ödenmemesi sebebi ile açılan itirazın iptali davasında tüketici mahkemesinin görevli olmadığına hükmetmiştir (kararın künyesi için bkz. dn.18).

⁸¹ Aslan, s. 647.

⁸² Örnek olarak bkz. Yargıtay 3. HD, 22.05.2002 tarih ve **5392/5974** sayılı kararında, taraflar arasındaki 30 yıl için akdedilmiş devre tatil sözleşmesinin feshi sonucunda ödenen paraların iadesi için tüketici mahkemesinin görevli olduğuna hükmetmiştir. Kararda, bir tarafın satıcı, diğer tarafın tüketici olmasından yola çıkılarak; uyuşmazlığın Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamına girdiği sonucuna varılmıştır (Karar metni için bkz. Tutumlu, **Tüketici Mahkemeleri**, s. 455-456).

III. TÜKETİCİ MAHKEMELERİNİN YETKİSİ

Yetki, bir yargı yolundaki uyuşmazlığın hangi yerdeki mahkemede çözümleneceğini gösterir⁸³. Tüketici mahkemelerinin yetkisini, yabancılık unsuru içermeyen uyuşmazlıklar ile yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklar dahilinde incelemenin faydalı olacağı kanısındayız.

A. Yabancılık Unsuru İçermeyen Uyuşmazlıklar Açısından Tüketici Mahkemelerinin Yetkisi

Yabancılık unsuru içermeyen uyuşmazlıklar açısından tüketici mahkemelerinin yetkisi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun bağlamında, ayrı ayrı değerlendirilecektir.

1. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da düzenlenen özel yetki kuralı

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 23. maddesinin üçüncü fıkrasına göre, “tüketici davaları tüketicinin ikametgahı mahkemesinde de açılabilir”. Tüketicinin ikametgahı mahkemesini de yetkili kılan bu hüküm ile, tüketici mahkemelerinde açılacak davalar için özel bir yetki kuralı getirilmiştir; yoksa, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki yetki kuralları bertaraf edilmemiştir.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da düzenlenen özel yetki kuralı ile, tüketicinin kendi yerleşim yeri mahkemesinde de dava açabilmesine imkân tanınmıştır⁸⁴. Belirtmemiz gerekir ki; maddenin lâfzı sadece “tüketicinin” kendi yerleşim yerinde dava açabileceğini ortaya koymaktadır. Bu durumda, tüketici örgütleri ya da Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın tüketici mahkemelerinde açtıkları davalarda kendi yerleşim yeri mahkemeleri yetkili olmayacaktır⁸⁵. Kanunun lâfzı gereği varılan bu çözüm, kanaatimizce, tüketici mahkemesinde dava açabilecek kişiler arasında bir ayrımcılığa sebebiyet vermemektedir. Zira kanunun amacına bakıldığında da, tüketicinin hukukî imkânlara başvurusunu olabildiğince kolaylaştırmanın amaçlandığı görülür. Oysa Bakanlık ya da tüketici örgütlerinin zaten yargı yoluna başvuruda tüketici kadar çekingen davranacağını ya da elverişsiz konumda olacağını söylemek zordur. Bununla birlikte bu kişilere de kendi yerleşim yerlerinde dava açma yetkisinin tanınması ihtimalinde, muhte-

⁸³ Bilge/Önen, s. 147; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s.134-135; Postacıoğlu, s. 148; Üstündağ, s. 194.

⁸⁴ Yargıtay 13. HD, 27.12.2004 tarih ve **10013/18984** sayılı kararında, bir kampanyalı bilgisayar satım sözleşmesinde tüketicinin cayması; ancak satıcının sözleşmenin karşı tarafının tüketici değil de üçüncü bir kişi olduğunu iddia etmesi ve yetki itirazında bulunmasından kaynaklanan uyuşmazlığın, üçüncü kişi iler aralarındaki sözleşmesel ilişki ispatlanmadığı için tüketici mahkemelerinde görülmesi gerektiğine; bu kapsamda, tüketicinin yerleşim yeri olan Ankara Tüketici Mahkemesi'nin yetkili olduğuna hükmetmiştir (karar için bkz. Tutumlu, **Tüketici Mahkemeleri**, s. 410-411).

⁸⁵ Karş. Aslan, s. 653; Tutumlu, **Tüketici Mahkemeleri**, s. 519.

mel davalılar açısından büyük bir elverişsizlik yaratılmış olacaktır. Zira böyle bir ihtimal kabul edilirse, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca açılacak her dava Ankara'da görülür; ki bu durum davalı açısından haksız bir uygulama olacaktır. Tüketici örgütlerinin, tüketicinin korunması için kurulan “*dernek, vakıf ve bunların üst kuruluşu*” olduğu göz önüne alındığında, tüzel kişiliğe sahip bu örgütlerin tüketiciden çok daha güçlü yapılanmalar arz etmesi söz konusudur. Tüketici işlemlerinde taraflar arasındaki dengesizliği bertaraf etmek için tüketicinin lehine getirilen kurallar, tüketici mahkemeleri önünde davacı ile davalı arasında, bu sefer davalının aleyhine olmak üzere, yeni bir dengesizlik yaratmak için kullanılmamalıdır.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı'nın 41. maddesinin 4. fıkrası, tüketici davalarının tüketicinin yerleşim yerindeki tüketici mahkemesinde açılacağını düzenlemiştir. İlgili hükmün, tüketici örgütleri ya da Bakanlıkça açılacak davalara ilişkin herhangi bir açıklık içermemesinden yola çıkarak, yaptığımız yorumun Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı tarafından da desteklendiği sonucuna varılmaktadır.

Diğer taraftan, TKHK m. 24 uyarınca seri hâlinde satılmış ayıplı malların toplatılmasından zarar gören kişilerin üreticiye karşı açacakları rücu davalarında ayıplı malın toplatılmasına karar veren mahkemenin de yetkili olduğu bildirilmiştir⁸⁶.

2. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun tüketici uyuşmazlıklarına uygulanabilecek yetki kuralları

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 23. maddesinin 4. fıkrası uyarınca, “*tüketici davaları tüketicinin ikametgahı mahkemesinde de açılabilir*”. Bu hüküm, tüketicinin yerleşim yerindeki tüketici mahkemelerini de yetkili sayarken, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki yetki kurallarını dışlamamaktadır⁸⁷. Dolayısıyla tüketici, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulanması ile ilgili çıkabilecek bir uyuşmazlık hâlinde, kendi yerleşim yeri tüketici mahkemesinde dava açabileceği gibi, Hukuk Muhakemesi Kanunu hükümlerine uygun olarak başka bir yer tüketici mahkemesinde de dava açabilir. Bununla birlikte, tüketici örgütleri ve Bakanlık'ın açacağı davalarda tüketici mahkemesinin yetkisi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki düzenlemelere göre belirlenecektir⁸⁸.

⁸⁶ Şimşek, s. 80.

⁸⁷ Bununla birlikte Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı'nın 41. maddesinin 4. fıkrasındaki “*tüketici davaları, tüketicinin yerleşim yerinin bulunduğu yerdeki tüketici mahkemesinde açılır*” düzenlemesi, tüketicilerin açacakları davalar için Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki yetki kurallarını dışlamış gözükmektedir.

⁸⁸ Bkz. III. A. 1. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da düzenlenen özel yetki kuralı.

Tüketici, öncelikle, HMK m. 6/f. I uyarınca genel yetkili mahkeme olan davalının davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesinde dava açabilir. Gerçek kişiler açısından yerleşim yeri MK m. 19’da bir kimsenin “*bir kimsenin sürekli kalma niyeti ile oturduğu yer*” olarak tanımlanmakta; bu itibar ile, kişinin yaşam faaliyeti ve ilişkilerinin merkezini teşkil etmektedir⁸⁹. Yerleşim yeri, tüzel kişiler bakımından ise MK m. 51’de “*kuruluş belgesinde başka bir hüküm bulunmadıkça işlerinin yönetildiği yer*” olarak tanımlanmıştır. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus, HMK m. 7’de düzenlenen davalının birden fazla olması durumundaki yetki kuralıdır. Özellikle müteselsilen sorumlu davalılara⁹⁰ karşı tüketici mahkemelerinde açılan davalarda bu kurala başvurulabilecektir. Böylece, müteselsil sorumlulara karşı dava, bunlardan birinin yerleşim yeri mahkemesinde açılabilir. Bununla birlikte, satıcı, sağlayıcı, imalatçı, ithalatçı ve de kredi veren bu kişiler arasında ortak yetkili bir mahkemeden söz edilemeyeceğinden⁹¹, HMK m. 7/f. I, c. 2 gereği davalılardan birinin yerleşim yeri mahkemesinin yetkili olması kuralı bertaraf edilmemiş olacaktır.

Tüketici örgütlerinin açacağı davalarda yetkinin, tabiatı gereği, davanın konusuna göre değişiklik göstereceğine dikkat etmek gerekir. Zira bu örgütler tarafından açılacak üretimin durdurulması davası satıcının yerleşim yeri mahkemesinde görülecek iken; satışın durdurulması talebi, satışın yapıldığı her yerin tüketici mahkemesine yönlendirilmelidir⁹².

Tüketici mahkemesinde görülmekte olan davaya karşı açılacak karşılık dava, asıl davanın görüldüğü tüketici mahkemesinde görülecektir (HMK m. 13).

Bununla birlikte, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda düzenlenen diğer özel yetki kurallarının da tüketici uyuşmazlıkları için açılacak davalarda uygulanması gündeme gelebilir. Bu kapsamda tüketici mahkemesinde görülecek davalar sonuç itibari ile tüketici ile satıcı arasında akdedilmiş bir sözleşmeden kaynaklanacağı için, HMK m. 10’a göre sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesinde de açılabilir⁹³. Sözleşmenin ifa edilebileceği yer mahkemesinin ise, iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler söz konusu olduğundan; sözleşmenin karakteristik edimine, yani satıcının üstlendiği edime göre tayin edilmesi icap eder. Buna

⁸⁹ Jale G. Akipek/Turgut Akıntürk/Derya Ateş-Karaman, **Türk Medenî Hukuku, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, C. I**, 9. Baskı, İstanbul, Beta, 2012, s. 440-441; Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan: **Türk Özel Hukuku, Kişiler Hukuku, C. II**, 12. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2012, s. 189-190; M. Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/Saibe Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)**, 11. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2011, s. 120; Serozan, s. 431.

⁹⁰ Bu kişiler için bkz. I. B. Davalı.

⁹¹ Karş. Aras, s. 98.

⁹² Pekcanitez, s. 148.

⁹³ Belirtelim ki, HUMK m. 10 uyarınca sözleşmeden doğan davalarda, sözleşmenin ifa yeri mahkemesi ile beraber sözleşmenin kurulduğu yer mahkemesi de özel yetkili sayılmıştır. Ne var ki, sözleşmenin kurulduğu yer mahkemesi, 6100 sayılı HMK m. 10’un kapsamına alınmamıştır.

göre, taraflar bir ifa yeri kararlaştırmışlar ise borç bu ifa yerinde; kararlaştırmamışlar ise, parça borcu sözleşmenin kurulduğu zamandaki yerinde, cins borcu ise borçlunun - yani tüketicinin - borcun doğumu sırasındaki yerleşim yerinde ifa edilecektir (TBK m. 89).

Belirtelim ki HMK m. 10, tüketici ile satıcı arasında geçerli bir sözleşmenin varlığı hâlinde uygulama alanı bulacaktır⁹⁴. Bu noktada iki farklı sonuç ile karşılaşıldığına dikkat edilmesi gerekir: Öncelikle, taraflar arasındaki sözleşme herhangi bir şekilde sona ermiş ise, HMK m. 10'daki yetki kuralı işletilemez⁹⁵. Ne var ki, sözleşmenin geçerliliğine ilişkin bir uyuşmazlık var ise, bu durumda davanın ifa yeri mahkemesinde açılıp açılmayacağı tartışılmalıdır. Doktrinde ileri sürülen bir görüşe⁹⁶ göre, sözleşmenin varlığına dair uyuşmazlıklarda da sözleşmenin ifa yeri mahkemesi yetkilidir; zira, bu sözleşme olmasa idi, geçersizlik de gündeme gelmeyecekti. Buna karşılık, her ne kadar sözleşme ilişkisinin mevcut da olabileceğinden hareketle ifa yeri mahkemesinin yetkisinde bir sorun görülmebilirse de; kanımızca sözleşmenin geçerliliğini tartışma konusu yapan tüketicinin, sözleşmenin sanki ifası bekleniyormuş gibi ifa yeri mahkemesinde davasını açması çelişki yaratacaktır. Bu sebeple, sözleşmenin geçerliliğine ilişkin bir uyuşmazlığın olduğunu iddia eden tarafın açtığı davada ifa yeri mahkemesinin yetkili olmadığını kabul etmek gerekir⁹⁷. İkinci çıkarılabilecek sonuç ise, bu mahkemenin ancak tüketicinin satıcıya da sağlayıcıya karşı açtığı davalarda yetkili olduğudur. Şayet tüketici, açtığı davayı satıcıya da sağlayıcıya yöneltmeden, salt satıcı veya sağlayıcı ile birlikte müteselsil sorumlu olan kişilere yöneltmişse, artık sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesinin yetkili sayılması lazımdır; zira tüketici ile bu kişiler arasında sözleşmesel bir ilişki bulunmamaktadır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 12. maddesinin birinci fıkrasında, tüketici uyuşmazlıklarına uygulanabilecek kesin bir yetki kuralı da mevcuttur: “*Taşınmaz üzerindeki aynı hakka ilişkin ya da aynı hak sahipliğinde değişikliğe yol açabilecek davalar ile taşınmazın zilyetliğine ya da alıkoyma hakkına ilişkin davalarda, taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi kesin yetkilidir*”. Nitekim, 4822 sayılı kanun ile yapılan değişiklik sonucu, taşınmaz mallar da Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un kapsamına girdiğinden; konut ve tatil amaçlı taşınmaz mallarda aynı hak sahipliği, zilyetlik ya da alıkoymaya ilişkin uyuşmazlıklar için bu kesin yetki kuralının gözetilmesi lazımdır.

⁹⁴ Tutumlu, **Tüketici Mahkemeleri**, s. 510.

⁹⁵ Karslı, s. 232-233; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 140-141; karşı. Sözleşmenin feshedilmesi ihtimalinde, karşı tarafın feshin bulunmadığına ilişkin açacağı tespit davasının ifa yeri mahkemesinde görülmesi gerektiğine ilişkin Umar, s. 39-40.

⁹⁶ H. Yavuz Alangoya/M. Kamil Yıldırım/Nevhis Deren-Yıldırım, **Medeni Usul Hukuku Esasları**, 8. Baskı, İstanbul, Beta, 2011, s. 96; Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 140.

⁹⁷ Üstündağ, s. 226.

Son olarak ise, tüketici uyuşmazlıkları hakkında yetki sözleşmesi yapılıp yapılamayacağı incelenmelidir. HMK m. 17/c. 1'e göre, yetki sözleşmesi sadece tacirler veya kamu tüzel kişileri arasında yapılabilir. Bu durumda, taraflarından birinin tüketici, yani ticarî ya da meslekî amaçlarla hareket etmeyen bir kişi olduğu göz önüne alınırsa, tüketici uyuşmazlıkları hakkında yetki sözleşmesi yapılamayacağı görülür⁹⁸. Bununla beraber yetki sözleşmelerini HMK m. 17'de, 1086 sayılı HUMK m. 22'ye oranla ciddi bir değişiklik yapıldığına dikkat edilmelidir; zira HUMK m. 22'de, yetki sözleşmesi yapacak taraflar açısından bir sınırlama getirilmemişti. Dolayısıyla 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 1.10.2011 tarihinden önce tüketici uyuşmazlıkları için yetki sözleşmesi yapılabilirdi⁹⁹. Ne var ki bu dönemde de, tüketicinin korunması açısından tüketici uyuşmazlıkları için yetki sözleşmesi yapılmasına *de lege feranda* izin verilmemesi gerektiğini ortaya koyan bir görüş bulunmaktaydı¹⁰⁰.

B. Yabancılık Unsuru İçeren Uyuşmazlıklar Açısından Tüketici Mahkemelerinin Yetkisi

Bir yabancılık unsuru ihtiva eden tüketici uyuşmazlıklar bakımından, MÖHUK m. 45/f. I uyarınca, “*tüketicinin seçimine göre, tüketicinin yerleşim yeri veya mutad meskeni ya da karşı tarafın işyeri, yerleşim yeri veya mutad meskeninin bulunduğu Türk mahkemeleri yetkilidir*”. Buna göre tüketici uyuşmazlığının bir yabancılık unsuru içermesi hâlinde¹⁰¹, yetkili mahkemeyi tayin

⁹⁸ Nitekim kanunun gerekçesinde de zayıf tarafın korunması için yetki sözleşmesinin taraflarında bir sınırlama yapıldığı belirtilmiş ve örnek olarak da tüketici uyuşmazlıkları gösterilmiştir. Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. İbrahim Aşık, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Yetki Sözleşmesi”, **TBB**, S. 97, 2011, s. 22.

⁹⁹ Bu noktada tartışılması gereken ikinci bir problem ise, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önce tacir olmayan kişiler arasında yapılmış bir yetki sözleşmesine dayanarak Kanun'un yürürlüğe girdiği 01.10.2011'den sonra sözleşme ile yetkili kılınmış bir mahkemede dava açılıp açılmayacağıdır. “*Zaman Bakımından Uygulama*” başlıklı HMK m. 448'e dayanan ilk görüş uyarınca, bu durumda tamamlanmış bir işlemde söz edilemeyeceği için 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önce tacir ya da kamu tüzel kişisi olmayan kişilerce yapılan yetki sözleşmesi, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren geçersiz olacak; sözleşme ile yetkilendirilen mahkemede dava açılmayacaktır (Bu görüş için bkz. Bolayır, s. 145-146; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 149-150). Buna karşılık ikinci bir görüş, Türk Borçlar Kanunu'nun Yürürlük Kanunu ile Türk Medeni Kanununun Yürürlük Kanunu'nun ilk maddeleri ile kıyas yaparak 01.10.2011'den önce yapılan yetki sözleşmesinin, tarafları tacir ya da kamu tüzel kişisi olmasa da, 01.10.2012'den sonra da geçerli olacağını ortaya koymaktadır (Bu görüş için bkz. Kuru/B, s. 6).

¹⁰⁰ Pekcanitez, s. 148-149.

¹⁰¹ Tüketici uyuşmazlığının yabancılık unsuru içermesi hâlinde uygulanacak hukuk ise, MÖHUK m. 26'da düzenlenmiştir. Madde uyarınca “*Meslekî veya ticarî olmayan amaçla mal veya hizmet ya da kredi sağlanmasına yönelik tüketici sözleşmeleri, tüketicinin mutad meskeni hukukunun emredici hükümleri uyarınca sahip olacağı asgarî koruma saklı kalmak kaydıyla, tarafların seçtikleri hukuka tâbidir. / Tarafların hukuk seçimi yapmamış olması hâlinde, tüketicinin mutad*

etme yetkisi tüketiciye bırakılmıştır. Tüketici, kendi yerleşim yeri, mutad meskeni, karşı tarafın işyeri, karşı tarafın yerleşim yeri ya da karşı tarafın mutad meskeninin bulunduğu yer tüketici mahkemesinde dava açabilecektir. Böylece tüketicinin dava açmasını kolaylaştırmak için, yetkili mahkeme bakımından alternatifler çoğaltılmıştır. Buna karşılık, tüketiciye karşı, tüketicinin mutad meskeni mahkemesinde dava açılabilir (MÖHUK m. 45/f. II).

Yabancılık unsuru içeren tüketici uyuşmazlıklarına dair yetki sözleşmeleri için ise özel bir hüküm bulunmamaktadır. Bu durumda MÖHUK m. 40'ın atfı ile, HMK m. 17'nin uygulanması gerekecektir. İlgili düzenlemeden, yabancılık unsuru taşıyan tüketici uyuşmazlıkları için de yetki sözleşmesi yapılamayacağı sonucuna varılır. Ne var ki bu durum, MÖHUK m. 47 ile düzenlenen ve yabancı bir mahkemenin yetkilendirilmesine olanak sağlayan hükmün yarattığı sonuç ile çelişki yaratmaktadır. Zira bir tüketici uyuşmazlığı için Türk mahkemesini yetkilendirmek isteyen taraflara yetki sözleşmesi yapma hakkı tanınmayacak iken; taraflar, MÖHUK m. 47'nin düzenlediği şartları yerine getirmek kaydı ile, hiçbir sınırlamaya tâbi olmaksızın tüketici uyuşmazlıkları için yabancı mahkemele-ri yetkilendirebileceklerdir¹⁰².

IV. TÜKETİCİ MAHKEMELERİNDE YAPILAN YARGILAMANIN USULÜ

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 23. maddesinin ikinci fıkrasının dördüncü cümlesi uyarınca, “*tüketici mahkemelerinde görülecek davalar Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun Yedinci Babı, Dördüncü faslı hükümlerine göre yürütülür*”. Bu hükümler ise, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun yedinci bap ve dördüncü faslını ise HUMK m. 507 ilâ m. 511'de düzenlenen basit yargılama usulü karşılamaktadır. Bununla birlikte, HMK m. 447/f. II uyarınca “*mevzuatta, yürürlükten kaldırılan 18/6/2007 tarih ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa yapılan yollamalar, Hukuk Muhakemeleri Kanununun bu hükümlerin karşılığını oluşturan maddelerine yapılmış sayılır*”. Dolayısıyla TKHK m. 23/f. II, c. 4'teki atfı, bundan böyle HMK m. 316

meskeni hukuku uygulanır. Tüketicinin mutad meskeni hukukunun uygulanabilmesi için; / a) Sözleşme, tüketicinin mutad meskeninin bulunduğu ülkede, ona gönderilen özel bir davet üzerine veya ilân sonucunda kurulmuş ve sözleşmenin kurulması için tüketici tarafından yapılması gerekli hukukî fiiller bu ülkede yapılmış veya / b) Diğer taraf veya onun temsilcisi, tüketicinin siparişini bu ülkede almış veya / c) İlişkinin bir satım sözleşmesi olması hâlinde, satıcı tüketiciyi satın almaya ikna etmek amacıyla bir gezi düzenlemiş ve tüketici de bu gezi ile bulunduğu ülkeden başka ülkeye gidip siparişini orada vermiş olmalıdır. / İkinci fıkradaki şartlar altında yapılan tüketici sözleşmelerinin şekline, tüketicinin mutad meskeni hukuku uygulanır. / Bu madde, paket turlar hariç, taşıma sözleşmeleri ve tüketiciye hizmetin onun mutad meskeninin bulunduğu ülkeden başka bir ülkede sağlanması zorunlu olan sözleşmelere uygulanmaz”.

¹⁰² Nur Bolayır, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Yetki Sözleşmeleri”, **İBD**, C. LXXXV, S. 5, 2011, s. 134, dn. 8.

ilâ m. 322. hükümlere yapılmış saymak gerekecektir. Bu çerçevede tüketici mahkemelerinde yapılan yargılamada, basit yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanacaktır. HMK m. 322'nin atfı ile de, basit yargılama usulüne dair hükümler içinde düzenleme olmayan durumlarda, yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulama alanı bulacaktır.

A. Tüketici Mahkemelerinde Başvuru, Harçlar ve Tüketici Mahkemelerinin Yargılama Süreci

1. Tüketici mahkemelerine başvuru ve harçlar

Tüketici mahkemesine dilekçe ile başvurulur; davanın açılması dilekçe¹⁰³ ile olur (HMK m. 317/f. I).

Tüketiciler, tüketici örgütleri ve Bakanlık tarafından açılacak her türlü dava, harçtan muaftır¹⁰⁴ (TKHK m. 23/f. II). Nitekim Yargıtay verdiği kararlarda, tüketici, tüketici örgütü ya da Bakanlık'ın açtığı davalarda, davacılar harç alınmasını hükmün bozulması sebebi olarak değerlendirmiş ve harçların iadesine hükmetmiştir¹⁰⁵. Aynı zamanda, tüketiciye karşı satıcı ya da sağlayıcı tarafından açılan davanın sonucunda tüketicinin haksız bulunması ihtimalinde, tüketici yine harçla sorumlu tutulmayacaktır¹⁰⁶. Ayrıca tüketici, tüketici örgütleri ya da Bakanlık sadece tüketici mahkemesinde açtıkları davada değil; tüketici mahkemesinin kararını temyize taşımaları hâlinde de, temyiz harcına tâbi olmayacaklardır¹⁰⁷. Bununla birlikte, tüketicinin açtığı davada satıcının haksız bulunması durumunda, satıcı aleyhine harçlara hükmedilir¹⁰⁸.

¹⁰³ Dava dilekçesi, UYAP üzerinde yer alan formun doldurulması şeklinde de verilebilir (HMK m. 317/f. IV'ün atfı ile HMKY m. 37).

¹⁰⁴ Belirtelim ki bu hükmün, anayasanın sosyal hukuk devleti (AY m. 2), yasa önünde eşitlik (AY m. 10) ve tüketicilerin korunmasına (AY m. 172) ilişkin ilkelerine aykırı olduğu gerekçesi ile iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmuştur. Davacı için harç muafiyetinin tanınmasının eşitlik ilkesi ile bağdaşmadığı iddia edilmiştir. Anayasa Mahkemesi, anayasa gereği özel olarak korunan tüketiciler ile diğer davacıların eşit konumda olmadıklarını vurgulayıp talebi reddetmiştir (RG no.: 27565, 28.04.2010).

¹⁰⁵ Yargıtay HGK 31.05.2000 tarih ve **13-908/933** sayılı kararında, cayma hakkını kullandığı için sona eren devre tatil sözleşmesine istinaden tüketicinin bedel karşılığı vermiş olduğu senelerin iadesi için açtığı davada, tüketiciden dava ve temyiz harçlarının alınması bozma sebebi olarak kabul edilmiştir (www.kazanci.com, 27.11.2012).

¹⁰⁶ Yargıtay 13. HD, 11.04.2005 tarih ve **18686/5959** sayılı kararında, ödenmemiş tüketici kredisi sebebi ile başlatılan takibe itirazda haksız çıkan tüketici davalı aleyhine karar ve ilam harcına hükmedilmesini yasaya aykırı bulmuştur (www.kazanci.com, 27.11.2012)

¹⁰⁷ Yahya Deryal, **Tüketici Hukuku**, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2008, s. 219; Zevkiler/Aydoğdu, s. 443.

¹⁰⁸ Aslan, s. 655; Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 777; Yavuz, s. 1208. Ayrıca bkz. Yargıtay 13. HD, 30.10.2000 tarih ve **8390/9258** sayılı kararında, taksitle devre tatil sözleşmesinin geçersizliğine ilişkin bir uyuşmazlıkta haksız bulunan davalı satıcının kararı temyiz etmesi hâlinde, temyiz harcında da sorumlu tutulacağını bildirmiştir (www.kazanci.com, 27.11.2012).

Bu kuralın iki farklı görünümü olduğu gözden kaçırılmamalıdır. İlk olarak, harçtan muafiyetin sadece tüketici, tüketici örgütleri ve Bakanlık'a tanındığına dikkat edilmelidir. Şayet satıcı, tüketici mahkemesi nezdinde hakem heyeti kararına itiraz edecekse, dava sonunda haksız çıkması ihtimalinde harç ödemek zorunda kalacaktır¹⁰⁹.

İkinci olarak ise hüküm, davayı kaybedenin davacı tüketici, tüketici örgütü ya da Bakanlık'ın başvuru ve karar ilam harcının mahkum edilmeyeceği; ne var ki, harç dışındaki yargılama giderlerine mahkum edilebileceği anlamına da gelmektedir. Bu kapsamda vekâlet, bilirkişi, keşif, delil tespiti, ihtiyatî tedbir gideri, tebligat gideri ve HMK m. 323'teki yargılama giderleri sayılabilir¹¹⁰. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı'nın 41. maddesinin 2. fıkrasında bu husus açıklığa kavuşturulmuştur. Şöyle ki; “*tüketici mahkemeleri nezdinde tüketiciler, tüketici örgütleri, ilgili piyasayı düzenleyen kamu kurum ve kuruluşları ile Bakanlıkça açılacak davalarda 12/01/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 120 nci maddesi¹¹¹ hükümleri uygulanmaz. Bu davalar her türlü resim ve harçtan muaftır. Tüketiciler, tüketici örgütleri ve Bakanlık, tüketici mahkemeleri nezdinde açtıkları davalarda yalnızca mahkeme ara kararında veya hükümde yer verilen giderleri ödemekle yükümlüdür*”.

Bununla birlikte, tüketici örgütleri tarafından açılan davalarda, bilirkişi ücretleri Bakanlık nezdindeki özel ödenekten karşılanacağı TKHK m. 29'da düzenlenmiş olsa da, bu hüküm 03.06.2011 tarih ve 635 sayılı KHK¹¹² m. 33 ile yürürlükten kaldırılmıştır. Daha sonra, 08.08.2011 tarih ve 649 sayılı KHK¹¹³ m. 58 ile madde, “*reklam kurulu, tüketici konseyi ve tüketici sorunları hakem heyetlerinin faaliyetlerine ilişkin masraflar; Bakanlığın tüketicinin korunması amacıyla yönelik masrafları ve sair harcamalar Bakanlık bütçesine konulacak ödenekten karşılanır*” şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Böylece sadece bilirkişi ücreti değil, keşif ücreti gibi başka giderler de Bakanlık bütçesinden karşılanabilecektir.

¹⁰⁹ Aslan, s. 638; Deryal, s. 219-220; Zevkliler/Aydoğdu, s. 443.

¹¹⁰ Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, s. 417; Karşlı, s. 634-637; Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 714; Pekcanitez, s. 160; Postacioğlu, s. 668-670; Üstündağ, s. 765-769.

¹¹¹ HMK m. 120: Davacı, yargılama harçları ile her yıl Adalet Bakanlığınca çıkarılacak gider avansı tarifesinde belirlenecek olan tutarı, dava açarken mahkeme veznesine yatırmak zorundadır. Avansın yeterli olmadığının dava sırasında anlaşılması hâlinde, mahkemece, bu eksikliğin tamamlanması için davacıya iki haftalık kesin süre verilir.

¹¹² Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, RG no.: 27958 mükerrer, 08.06.2011.

¹¹³ Avrupa Birliği Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, RG no.: 28028, 17.08.2011.

2. Tüketici mahkemelerinin yargılama süreci

Tüketici mahkemeleri basit yargılama usulüne tâbi olduklarından, dava açıldıktan sonra cevap dilekçe¹¹⁴ ile verilecektir (HMK m. 317/f. I). Davalının, dava dilekçesinin kendisine tebliğinden itibaren iki hafta içinde cevap vermesi gerekir (HMK m. 317/f. II, c. 1). Ne var ki, davalı cevap dilekçesinin bu süre içinde hazırlanmasının durum ve koşullara göre çok zor ya da imkânsız olduğunu ileri sürmüşse, bir defa için iki haftalık ek bir süre talep edebilecektir (HMK m. 317/f. II, c. 2).

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 133. maddesinin ilk fıkrasına göre, “karşı dava, cevap dilekçesi ile veya esasa cevap süresi içinde ayrı bir dilekçe verilmek suretiyle açılır”. Basit yargılama usulünde esasa cevap süresi, dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren iki hafta olduğu için (HMK m. 317/f. II, c. 1) de, karşılık davanın da bu süre içinde açılması icap eder. Cevap süresi uzatılmış ise, karşı dava da bu uzayan süre içinde açılabilir¹¹⁵.

Tüketici mahkemesinde davanın açılması ile birlikte iddianın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı; cevap dilekçesinin verilmesi ile birlikte savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı başlayacaktır (HMK m. 319).

Tüketici mahkemelerinde görülen davalarda basit yargılama usulünün uygulanması ile birlikte tartışılması gereken bir husus, mutlaka duruşma yapılmasının gerekli olup olmadığıdır. Her ne kadar tüketici mahkemelerinin işin hızlı görülmesi için bazı prosedürleri kısaltması haklı görülebilirse de, taraflara savunma ve delil ibrazı için yeterli fırsatın tanınması gerektiği ifade edilmektedir¹¹⁶. Nitekim Yargıtay da bir kararında¹¹⁷, 23.05.1956 tarih ve 8/9 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı'nı¹¹⁸ dayanak göstererek, tüketici sorunları hakem heyeti kararına yapılan itirazda, basit yargılama usulü kurallarının uygulanması gerektiğini, bu çerçevede de tüketici mahkemesine dosya üzerinde bir takdir hakkı tanınmadığını ifade etmiştir. Buna karşılık, tüketici sorunları hakem heyeti kararlarına itirazda, hakimin duruşma yapmaya gerek olmaksızın tensip ile birlikte dosya üzerinden karar verebileceğini ortaya koyan bir görüş de bulunmaktadır¹¹⁹. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu dönemi için durum böyle olmakla birlikte, HMK m. 320/f. I'de mahkemenin ön inceleme yapma zorunluluğunun bulun-

¹¹⁴ Dava dilekçesi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yönetmeliği'ndeki forma göre de bu dilekçeyi verebilecektir (HMK m. 317/f. IV'ün atfı ile HMKY m. 37).

¹¹⁵ Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 539.

¹¹⁶ Aslan, s. 636.

¹¹⁷ 13. HD, 11.02.2005 tarih ve 1212/2040 sayılı kararı (RG no.: 25753, 12.03.2005).

¹¹⁸ Yargıtay 23.05.1956 tarih ve 8/9 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı'nda, HUMK m. 73'te hakimin kanunun gösterdiği istisnalar haricinde, her iki tarafı usulünce davet etmeden karar veremeyeceği esası benimsenmiştir (RG no.: 9379, 11.08.1956).

¹¹⁹ Şimşek, s. 53.

madığı; mümkün ise, tarafları duruşmaya davet etmeksizin¹²⁰ karar verebileceği düzenlenmiştir. Bu şekilde, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu döneminde ileri sürülen ve tüketici sorunları hakem heyeti kararlarına itiraz üzerine tüketici mahkemelerinde duruşmaya gerek olmaksızın dosya üzerinden karar verilebileceğine ilişkin görüşün desteklendiği de görülmektedir. Ne var ki bu düzenlemeye rağmen, tarafın dinlenilmesi ilkesi karşısında nihaî kararın duruşma yapılmaksızın, dosya üzerinden verilmemesi gerektiğini düşünüyoruz.

Tarafların ispat yükü ve ağırlığı, uyuşmazlığın konusuna göre belirlenecektir. Şayet uyuşmazlık ayıplı bir maldan kaynaklanıyor ise, tazminat talep eden davacı-tüketicinin bu ayıbı, bu ayıp sebebi ile uğradığı zararı ve bu zararın miktarını ispatlaması gerekir¹²¹. Buna karşılık davalı-satıcı, davacı-tüketicinin malın ayıplı olduğunu bilerek satın aldığı iddia etmesi hâlinde, bu hususu davalının ispatlaması icap eder. Sözleşmenin ifası talep ediliyorsa da, bunu talep eden tüketicinin öncelikle geçerli bir sözleşmenin mevcudiyetini ispat etmesi lazımdır.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, bazı hâller için ispat yükünü özel olarak düzenlemiştir. Bu çerçevede, TKHK m. 6/f. V uyarınca standart sözleşmede yer alan kaydın münferiden tüketici ile tartışıldığını; TKHK m. 9 uyarınca kapıdan satışlarda sözleşmenin bir nüshasının ve malın tüketiciye teslim edildiğini; THKH m. 9A/f. IV uyarınca, mesafeli satımlarda elektronik ortamlarda tüketiciye teslim edilen gayri maddi mal ya da sunulan hizmetin teslimatının ayıpsız biçimde yapıldığını iddia eden satıcı ya da sağlayıcı, bu iddiasını ispatla yükümlüdür.

Taraflar dilekçelerinde, ileri sürdükleri vakıalarla da ilinti kurarak delillerini bildirmek zorundadırlar (HMK m. 318). Tüketici mahkemesi nezdinde gösterilecek deliller açısından özellik arz eden bir durum, ticarî defterlerin delil olarak kabul edilip edilemeyeceğidir. Yürürlükten kalkan 6762 sayılı TTK m. 82 uyarınca, ticarî defterlerin delil olabilmesi için, her iki tarafın da tacir olması gerektiği açıkça düzenlenmişti. Bu düzenlemeye dayanan doktrin¹²², tüketici mahkemelerinde ticarî defterlerin delil olarak kabul edilemeyeceği ortaya koymaktaydı. Oysa, 6762 sayılı TTK m. 82'yi karşılayan HMK m. 222'de, ticarî defterlere delil olarak dayanılabilmesi için her iki tarafın da tacir olmasının gerektiği açık olarak anlaşılamamaktadır. Hatta HMK m. 222/f. V'teki "*tarafların biri tacir olmasa dahi, tacir olan diğer tarafın ticarî defterlerindeki kayıtları kabul edeceğini belirtir; ancak, karşı taraf defterlerini ibrazdan kaçınırsa, ibrazı talep eden taraf iddiasını ispat etmiş sayılır*" ifadesinden tüketicinin kabul etmesi

¹²⁰ Bu hükümde kanun koyucunun, İİK m. 18/f. III'ten esinlenmiş olabileceğine ilişkin bkz. Umar, s. 893. Nitekim İİK m. 18/f. III uyarınca, "*aksine hüküm bulunmayan hâllerde icra mahkemesi, şikâyet konusu işlemi yapan icra dairesinin açıklama yapmasına ve duruşma yapılmasına gerek olup olmadığını takdir eder [...]*".

¹²¹ Aras, s. 105; Pekcanitez, s. 155.

¹²² Şimşek, s. 77; Zevkliler/Aydoğdu, s. 444.

hâlinde tacirin ticarî defterlerine dayanabileceği sonucu dahi çıkarılabilir. Ne var ki, tüketicinin korunması esas olduğu için, amaca göre bir yorum yapılarak tacirlerin tüketici mahkemeleri nezdinde ticarî defterlerine dayanamayacaklarını kabul etmek yerinde olur.

Tüketici sorunları hakem heyetleri açısından değeri 1.161,67 TL; büyükşehir statüsünde faaliyet gösteren illerdeki il hakem heyetleri açısından ise değeri 3.032,65 TL'nin üzerindeki uyuşmazlıklar için tüketici sorunları hakem heyetine başvuru ihtiyaridir. Bu kararlar tüketici mahkemelerinde delil olarak sunulabilirler (TKHK m. 22/f. VI). Ne var ki bu kararların delil çeşidine ilişkin kanun hükmünde bir açıklık bulunmamaktadır. Yargıtay, istikrarlı bir biçimde, parasal sınır üzerindeki uyuşmazlıklar için tüketici sorunları hakem heyeti kararlarının “kuvvetli bir delil” olduğunu kabul etmekte¹²³ ve aynı kuvvetteki bir delil ile çürütülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Ancak çeşitlerine göre delillerin kanunî delil ve ihtiyarî delil şeklinde tasnif edildiği ve kanunî delillerin de senet, ikrar, kesin hüküm ve yemin olduğu göz önüne alındığında, tüketici sorunları hakem heyetlerinin yargılama zorunluluğuna girmeyen uyuşmazlıklar için verdikleri kararların takdiri delil olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir¹²⁴.

Tüketici mahkemeleri ile tüketici sorunları hakem heyetleri arasındaki ilişki, bir görev ilişkisi olduğu için¹²⁵, normal koşullar altında, parasal sınırı aşan değerdeki uyuşmazlıklar için tüketici hakem heyetinin yargılamadan elini çekmesi gerekirdi. Ne var ki TKHK m. 22/f. VI'daki özel düzenleme gereği, bu sınır üzerindeki uyuşmazlıklarda yargılamadan elini çekmemektedir. Bunun karşılığında, tüketici sorunları hakem heyetinin verdiği karar bir ilam niteliğinde olmayacaktır¹²⁶. Bu noktada varılması gereken ilk sonuç; parasal sınırın üzerindeki uyuşmazlıklar için tüketici sorunları hakem heyetinin kararı üzerine ilamlı icraya başvurulamayacağıdır. Bu durumda, hakem heyetinin kararının mevcudiyeti, takibe başvuru açısından bir hüküm ifade etmeyecek; sadece ilamsız icraya gidilebilecektir¹²⁷. Dolayısıyla tüketici sorunları hakem heyetine başvuru için

¹²³ Örnek olarak bkz. Yargıtay HGK, 19.10.2011 tarih ve **13-538/648** sayılı kararı. Bununla birlikte, “kuvvetli delil” ile tam olarak hangi kavramın kastedildiği anlaşılamamaktadır.

¹²⁴ Aras, s. 85; Tutumlu, **Hakem Heyeti**, s. 41; Zevkliler/Aydoğdu, s. 437.

¹²⁵ Bkz. II. A. Tüketici Mahkemesinin Görevli Olduğu Uyuşmazlıkların Parasal Sınırı.

¹²⁶ Belirtmemiz gerekir ki; parasal sınırın üzerindeki değerde uyuşmazlıklar için tüketici sorunları hakem heyetinin yaptığı yargılama ihtiyarî tahkim olarak değerlendirilmemelidir. Öncelikle tüketici sorunları hakem heyetinin ile tüketici mahkemesi arasında bir görev ilişkisi vardır. TKHK m. 22/f. VI uyarınca bu görev ilişkisi bir nebze esnetilmiş görülse dahi, madde metninde özellikle parasal sınırı aşan uyuşmazlıklar açısından hakem heyetinin vereceği kararların tüketici mahkemelerinde delil olarak ileri sürülebileceği belirtilmiştir; yoksa bu kararlar ile tüketici mahkemelerinin görevi bertaraf edilemez. Kaldı ki, tüketici mahkemeleri ve zorunlu hakem heyetlerinin bulunduğu bu sistemde, ihtiyarî tahkimin yeri de yoktur. Bu sebeplerle, TKHK m. 22/f. VI'yı geniş yorumlayarak, parasal sınırın üzerinde kalan uyuşmazlıklar açısından tüketici sorunları hakem heyetlerinin yaptığı yargılamayı ihtiyarî tahkim yargılaması şeklinde kabul etmemek gerekir.

¹²⁷ Aras, s. 86; Tutumlu, **Tüketici Mahkemeleri**, s. 134; Yavuz s. 1197.

parasal sınırın üzerinde kalan uyuşmazlıklar açısından verilen kararın bir etkisi olmayacaktır.

Varılması gereken ikinci sonuç ise, parasal sınırın üzerindeki uyuşmazlıklara ilişkin tüketici sorunları hakem heyetinin verdiği kararlara, hukukî yarar olmadığı için, itiraz edilemeyeceğidir¹²⁸.

B. Tüketici Mahkemelerince Verilen Kararlar

1. Tüketici sorunları hakem heyetinden gelen uyuşmazlıklar karşısında

Tüketici sorunları hakem heyeti kararına karşı, tüketici mahkemesinde dava açılacaktır. Davanın, kararın verilmesinden itibaren 15 gün içinde açılması icap eder (TKHK m. 22/f. V, c. 4). Ne var ki bu dava, tüketici sorunları hakem heyeti kararının icrasını durdurmaz (TKHK m. 22/f. V, c. 5). Ancak, talep edilmesi ihtimalinde hakim, bir tedbir kararı verebilir (TKHK m. 22/f. V, c. 6).

Tüketici sorunları hakem heyeti kararına karşı tüketici mahkemesi nezdinde yapılan itirazda, tüketici mahkemesinin vereceği karar kesindir (TKHK m. 22/f. V, c. 7).

2. Doğrudan tüketici mahkemesinin önüne gelen uyuşmazlıklar karşısında

a. İhtiyatî tedbir kararı

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 23. maddesinin beşinci fıkrasına göre, “*gerekli hallerde tüketici mahkemeleri ihlalin tedbiren durdurulmasına karar verebilir*”. Dolayısıyla hükümden anlaşıldığı üzere, tüketici mahkemelerinin verebilecekleri tedbir kararı sadece tüketici sorunları hakem heyeti kararlarının icrasını durdurmaya yönelik olmayacaktır. Ne var ki kanun, tedbir kararının verilmesi koşullarını bildirmemiştir. Bu durumda, HMK m. 389 ve devamındaki ihtiyatî tedbire ilişkin hükümler uygulama alanı bulacaktır.

İhtiyatî tedbir kararının isteneceği mahkemenin yetkisi ise özellikle tartışılması gereken bir konudur. Zira HUMK m. 104/f. II'nin “*en az masrafla ve en çabuk nerede ifası mümkünse o mahal mahkemesi tarafından*” ihtiyatî tedbir kararı verilebileceğine ilişkin ifade uygulamada ihtiyatî tedbirin herhangi bir mahkemeden talep edilebileceği şeklinde yorumlanmıştır¹²⁹. Bu durum HMK m.

İlamsız icrada, ilamlı icradan farklı olarak, süresi içinde yapılan itiraz takibi durduracaktır.

¹²⁸ Yargıtay 3. HD, 09.07.2008 tarih ve 3187/9632 sayılı kararı uyarınca, infaz kabiliyeti bulunmayan tüketici sorunları hakem heyeti kararlarının iptali davası açmakta hukukî bir yarar yoktur (karar için bkz. Yavuz, s. 1194-1195).

¹²⁹ Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu dönemindeki bu yorum yolu hakkında bilgi için bkz. Kuru/Budak, s. 22.

390 ile değişmiş ve ihtiyatî tedbir kararının “*dava açılmadan önce esas hakkında görevli ve yetkili olan mahkemeden; dava açıldıktan sonra ise ancak asıl davanın görüldüğü mahkemeden*” talep edilebileceği hükme bağlanmıştır.

Ne var ki Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümlerinden farklı olarak bazı özel durumlarda bütün tüketicilerin uyarılmasının gerekebileceği düşünülmüş ve tedbir kararının ilanına da karar verilebileceği düzenlenmiştir. Bununla birlikte TKHK m. 23/f. V, c. 2’deki bir aksaklığa dikkati çekmek icap eder. İlgili hüküm uyarınca, “*Tüketici Mahkemesince uygun görülen tedbir kararları, masrafı daha sonra haksız çıkan taraftan alınmak ve 29 uncu maddede düzenlenen esaslara göre bütçeye gelir kaydedilmek üzere, ülke düzeyinde yayınlanan gazetelerden birinde Basın İlan Kurumunca ve ayrıca varsa davanın açıldığı yerde yayınlanan mahalli bir gazetede derhal ilan edilir*”. Masrafı daha sonra haksız taraftan alınacak ve bütçeye kaydedilecek ilan masrafının, ilandan önce kimden alınması gerektiği bildirilmemiştir. Bu masrafların öncelikle TKHK m. 29’a göre oluşturulan özel ödenekten karşılanması gerektiğini ileri süren bir görüş de mevcut olmakla beraber¹³⁰; TKHK m. 29’un “*Reklam Kurulu, Tüketici Konseyi ve tüketici sorunları hakem heyetlerinin faaliyetlerine ilişkin masraflar, Bakanlığın tüketicinin korunması amacına yönelik masrafları ve sair harcamalar Bakanlık bütçesine konulacak ödenekten karşılanır*” düzenlemesi¹³¹ bu görüşü pek de desteklememektedir. Maddede ödenekten karşılanacağı bildirilen masraf kalemlerine tüketici mahkemelerinde yapılacak ilanların girmediği rahatlıkla fark edilmektedir. Bu durumda önerilebilecek başka bir çözüm, tedbir kararının ilanına ilişkin masrafın, ilanı talep eden davacı tarafından üstlenilmesi olacaktır. Ne var ki bu çözüm de, yargılama sonucunda haksız çıkan taraftan alınacak söz konusu masrafların Bakanlık bütçesine kaydettirilmesi ile bağdaşmaz. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı’nın 41. maddesinin 6. fıkrası, “*tüketici mahkemesince uygun görülen hallerde tedbir kararları veya hükümler, müteşebbis tarafından ülke düzeyinde yayınlanan gazetelerden en az üçünde derhal ilân edilir*” düzenlemesi ile bu aksaklığa bir çözüm getirmekte; söz konusu masrafların müteşebbis tarafından üstlenileceğini hükme bağlamaktadır.

¹³⁰ Aslan, s. 657.

¹³¹ THKH m. 29’un 635 sayılı KHK m. 35 ile yürürlükten kaldırılan düzenlemesi ise şu şekilde idi: Bu Kanunla kurulan Tüketici Konseyi, tüketici sorunları hakem heyetleri ve Reklam Kurulunun kuruluş ve çalışmalarına ilişkin masraflar ile sair harcamalar, Bakanlık bütçesine konulacak ödenekten karşılanır. Yeni kurulacak ve sermayeleri en az yüz milyon Lira ve daha yukarıda olan anonim ve limited şirket statüsündeki tüm ortakların sermayelerinin ve sermaye artırımını halinde artan kısmın binde ikisi nisbetinde yapılacak ödemeleri T.C. Merkez Bankası nezdinde açılacak bir hesapta toplanır. Bu hesapta toplanan paraların yüzde beşi bu Kanunun uygulanmasında görev alan kuruluşlar tarafından, yüzde doksanbeşi ise 4054 sayılı Kanunla kurulan “Rekabet Kurumu” tarafından kullanılır.

Görüldüğü üzere, TKHK m. 29’un yürürlükten kalkan düzenlemesi de, yeni düzenleme gibi TKHK m. 23/f. V, c. 2’ye açıklık getirememiştir.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 23. maddesinin son fıkrası ise, “kanuna aykırı durumun ortadan kaldırılmasına yönelik Tüketici Mahkemesi kararları ise masrafi davalıdan alınmak üzere aynı yöntemle derhal ilan edilir” şeklindedir. Öncelikle ilan edilmesi gereken kanuna aykırılık, bütün tüketicileri ilgilendiren kanuna aykırılıktır; yoksa, her hususun ilan edilmesi gerekmez¹³². Bununla birlikte, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı'nda, ilan için açıkça talebin aranması gerektiği vurgulanmıştır (m. 41/f. V).

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 392. maddesi uyarınca, kural olarak, ihtiyatî tedbir kararı talep eden tarafın, karşı taraf ve üçüncü kişinin muhtemel zararları için bir teminat göstermesi gerekmektedir. Uygulamada, ihtiyatî tedbir kararı için daha çok nakdî teminat verilmesi söz konusudur¹³³.

Bununla birlikte HUMK m. 110'dan farklı olarak, Devlet kurumlarının taraf oldukları davalarda ihtiyatî tedbir talepleri için teminat muafiyetleri HMK m. 392'de yer almamaktadır. Bu durumda, Hukuk Usulü Muhakemeleri kanunu döneminden farklı olarak Bakanlık, ihtiyatî tedbir taleplerinde teminat göstermez durumunda kalacaktır. Ancak, kesin bir delil bulunması ya da durum ve şartların haklı göstermesi ihtimalinde, hakim bu kişilerden teminat talep etmeyecektir (HMK m. 392/f. I, c. 2).

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 24. maddesinin ikinci fıkrasının ilk cümlesi uyarınca, “satışa sunulan bir seri malın ayıplı olduğunun mahkeme kararı ile tespit edilmesi halinde, malın satışı geçici olarak durdurulur”. Malın satışının durdurulması için, öncelikle bu seri malın ayıplı olduğunun mahkeme kararı ile tespit edilmesi gerekmektedir. İhtiyatî tedbirde ise, mahkeme kararına kadar geçen sürede ortaya çıkabilecek tehlikelerin önlenmesi amaçlandığı için, TKHK m. 24/f. I'deki durumun klasik anlamda bir ihtiyatî tedbir kararına konu teşkil edemeyeceğini düşünüyörüz¹³⁴.

b. Nihai kararlar

Tüketici mahkemeleri, öncelikle kendi önlerine gelen somut talebe göre kabul ya da ret kararı verecektir. Bu kapsamda Tüketicinin Korunması hakkında düzenlenen uyuşmazlıklar sonucu verilebilecek kararlardan ilk akla gelen örnekler mal ya da hizmette ayıp hâlinde; bedel indirimi, malın ayıpsız misli ile değiştirilmesi, onarılması ya da sözleşmeden dönme, ayıplı hizmet durumunda, hizmetin yeniden görülmesi; kampanyalı satışlarda malın teslimi; konut ve tatil

¹³² Aras, s. 94; Aslan, s. 657-658.

¹³³ Şimşek, s. 54.

¹³⁴ Bununla beraber, ayıbı tespit edecek mahkeme kararının verilmesine kadar geçen süre için ihtiyatî tedbirin talep edilebileceği yönünde Aras, s. 95.

amaçlı taşınmazlar açısından aybın giderilmesi, tapu iptal ve tescili şeklinde sayılabilir.

İkinci olarak, tüketici mahkemelerinin, tüketici uyuşmazlıkları hakem heyeti kararlarına itiraz durumunda, bu itirazın kabulü ya da reddine ilişkin de bir karar vermesi gerekir. Bununla birlikte, TKHK m. 22/f. V'in itiraz kararının mahiyetine ilişkin bir açıklık içermediği vurgulanmaktadır. Uygulamada, tüketici mahkemeleri itiraz üzerine önüne gelen uyuşmazlıkta tüketici sorunları hakem heyetinin kararını kaldırırken, bu karar yerine geçecek yeni bir karar vermemekte; bu durumda tekrar tüketici sorunları hakem heyetine başvuru zorunluluğu meydana çıkmaktadır¹³⁵. Her ne kadar usul ekonomisi ve tüketici uyuşmazlıklarının hızlı bir biçimde karara bağlanması amacı ile tüketici mahkemesinin tüketici sorunları hakem heyetinin yerine geçip kararı düzeltebileceği düşünülse de; bu durumun hakem heyetlerinin kurulma nedenini etkisiz bırakacağı ileri sürülmüş ve hazırlanmakta olan Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da bu soruna ilişkin bir çözümün getirilmesi temenni edilmiştir¹³⁶. Bununla birlikte, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Yargıtay'ın değiştirerek onama yetkisinin kaldırılması sebebi ile, tüketici sorunları hakem heyeti kararına itirazda bu kurumun kıyasen uygulanması kabul edilemeyecektir.

Diğer taraftan, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı'nın 41. maddesinin 8. fıkrasındaki "*tüketici sorunları hakem heyetlerine karşı yapılan itiraz sonucu verilen kararlar, kararı veren mahkeme tarafından ilgili tüketici sorunları hakem heyetine gönderilir*" hükmü ile, kural olarak tüketici mahkemelerinin tüketici sorunları hakem heyetleri yerine karar veremeyeceği hükme bağlanmıştır.. Ne var ki, Tasarı Taslağı'nın 40. maddesinin 6. fıkrası, tüketici mahkemesinin tüketici sorunları hakem heyeti kararlarını değiştirerek onayabileceği bazı durumları saymıştır. Buna göre, tüketici sorunları hakem heyetinin itiraz edilen kararı kanunun olaya uygulanması sebebi ile bozulmuşsa ve yeniden yargılama yapılması gerekmiyorsa (c. 4) veya tarafların kimliklerine ilişkin yanlışlıklar ile yazı, hesap gibi açık yanlışlıklar varsa (c. 5) tüketici mahkemesi, tüketici sorunları hakem heyetinin kararını düzelterek onayabilecektir. Bununla birlikte kararın usule ve kanuna uygun olmasına rağmen gerekçe hatalı ise, gerekçe de düzeltilerek onanabilir (c. 6). Tüketici mahkemesinin düzelterek onama imkânı istisnaî bir düzenleme olduğu için, yorum yolu ile genişletilmesi icap eder¹³⁷.

Tüketici mahkemelerinin verecekleri üçüncü tip kararlar ise, TKHK m. 24 kapsamında Bakanlık ya da tüketici örgütlerinin talebi üzerine ayıplı olan seri

¹³⁵ Aras, s. 87-88.

¹³⁶ Mehmet Akif Tutumlu, "Tüketici Mahkemesi, Hakem Heyeti Yerine Karar Verebilir Mi?", **Terazi Hukuk Dergisi**, S. 31, Mart 2009, s. 199-201.

¹³⁷ Oğuzman/Barlas, s. 75.

malın üretiminin veya satışının durdurulması ve toplatılması kararlarıdır. Toplatılan bu malların bir risk arz etmesi ihtimalinde, mahkeme ayrıca imha edilmesine de karar verebilecektir. Bu durumda, söz konusu ayıplı seri malların ne şekilde imha edileceğinin de bildirilmesi gerekir¹³⁸.

Ayrıca tüketici mahkemeleri, Bakanlık'ın talebi üzerine yanıltıcı reklamların durdurulması ve düzeltilmesine ilişkin karar da verebilecektir (TKHK m. 25/f. VII).

SONUÇ

Tüketici mahkemelerini incelediğimiz bu çalışmamızda, genel olarak, tüketici mahkemesinde tarafları, mahkemenin görevini, yetkisini ve yargılama usulünü ele aldık.

Bu kapsamda, tüketici mahkemeleri ile ilgili en önemli sorunun, bu mahkemeye başvurabilecek davacılar temelinde meydana geldiğini düşünüyoruz. Zira, Yargıtay'ın kanun metninden ayrılarak benimsediği bugünkü uygulama, satıcı ve sağlayıcılara dava açma hakkı tanıyarak, tüketicilerin menfaatlerinin daha etkili korunması amacı ile ihdas edilen bu mahkemelerin kuruluş amacına aykırı gözükmektedir. Yargıtay'ın bu tutumunun bir yansıması da, görev alanında kendisini gösterir. Normal şartlar altında, salt Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun dahilindeki uyuşmazlıklara bakmakla görevli tüketici mahkemeleri; bu kanunda düzenlenmeyen satıcı ve sağlayıcıların alacak davalarına da bakmak durumunda kalmaktadır. Kaldı ki, özellikle mutlak ticarî davalar ve sözleşmenin geçersizliği hâllerinde Yargıtay'ın, dava konusunun niteliğini bir yana bırakıp salt işlemin bir tüketici işlemi olmasından yola çıkarak tüketici mahkemelerini görevli saymaktadır. Ne var ki, Yargıtay'ın görev konusundaki, dolaylı bir şekilde de davacılar konusundaki bu tutumunu hukuk güvenliği ile bağdaştıramamaktayız.

Bununla birlikte, getirdiğimiz bu iki eleştirinin Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı'na göre, bizim de iştirak ettiğimiz doğrultuda değişeceğini de göz önüne almak gerekir.

Aynı zamanda, basit yargılama usulü çerçevesinde getirilen HMK m. 320, sadece tüketici mahkemelerinin görev alanına giren uyuşmazlıklar için değil, basit yargılama usulünün uygulandığı bütün uyuşmazlıklarda; duruşma yapılmaksızın karar verilmesinin yolunu açarak tarafın dinlenilmesi ilkesini büyük ölçüde zedeler gözükmektedir. Bu durumda ise, kanun metnini biraz aşan bir yorum ile, tarafları dinlemeksizin nihaî kararın verilmemesi gerektiği kanaatindeyiz.

¹³⁸ Aslan, s. 654.

KISALTMALAR

art.	: Article
AY	: Anayasa
b.	: Bent
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK	: 818 Sayılı Borçlar Kanunu
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
c.	: Cümle
CPC	: Code de procédure civile
dn.	: Dipnot
EÜHFD	: Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
f.	: Fıkra
FKK	: 3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HMKY	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yönetmeliği
HUMK	: 1086 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İİK	: 2004 Sayılı İcra ve İflâs Kanunu
İKÜ	: İstanbul Kültür Üniversitesi
Karş.	: Karşılaştırınız
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KK	: 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu
m.	: Madde
MK	: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
MÖHUK	: 5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
no.	: Numara
N°.	: Paragraf Numarası
RG	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TKHK	: 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TTK	: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
vd.	: Ve devamı
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi

KAYNAKÇA

• Kitap ve Makaleler:

Akipek, Jale G./Akıntürk, Turgut/Ateş-Karaman, Derya: **Türk Medenî Hukuku, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, C. I**, 9. Baskı, İstanbul, Beta, 2012.

Alangoya, H. Yavuz/Yıldırım, M. Kamil/Deren-Yıldırım, Nevhis: **Medeni Usul Hukuku Esasları**, 8. Baskı, İstanbul, Beta, 2011.

Aras, Aslı: **Tüketici Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tez no: Y07988, İzmir, 2009.

Arkan, Sabih: **Ticarî İşletme Hukuku**, 16. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2012.

Aslan, İ. Yılmaz: **En Son Değişiklikler ve Yargıtay Kararları Işığında Tüketici Hukuku: 4822 Sayılı Kanunla 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Yönetmelikleri**, 3. Bası, Ankara, Ekin Kitabevi, 2006 [atf: Tüketici].

Aşık, İbrahim: “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Yetki Sözleşmesi”, **TBB**, S. 97, 2011, s. 11-48.

Battal, Ahmet: “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Yönünden Tacirlerin Tüketici Sıfatı”, **Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan**, Ankara, Banka ve Ticaret Enstitüsü, 1998, s. 314-332.

Bilge, Necip/Önen, Ergun: **Medenî Yargılama Hukuku Dersleri**, 3. Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1978.

Bohnet, François/Haldy, Jacques/ Jeandin, Nicolas/ Schweizer, Philippe/Tappis, Denis: **Code de procédure civile commenté**, Bâle, Helbing Lichtenhahn, 2011 [atf: CPC-Jeandin, art. 89, N° ...].

Bolayır, Nur: “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Yetki Sözleşmeleri”, **İBD**, C. LXXXV, S. 5, 2011, s. 131-147.

Cengiz, Emrah: **Tüketicinin Korunması, 4822 Sayılı Kanun İle Değişik 4077 Sayılı Kanun Ve Yargı Kararları**, İstanbul, Beta, 2007.

Çağlar, Fatma: **4077 Sayılı Kanunla Ortaya Çıkan Tüketicinin Hak Arama Yolları: Uzmanlık Tezi**, Ankara, T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü, 2001.

Deryal, Yahya: **Tüketici Hukuku**, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2008.

Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan: **Türk Özel Hukuku, Kişiler Hukuku, C. II**, 12. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2012.

Dural, Mustafa/Sarı, Suat: **Türk Özel Hukuku, Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri, C. I**, 7. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2012.

Ertabak, Ünal: “Tüketici Mahkemelerinde Çözülmesi Gereken İhtilaflar”, **Legal Hukuk Dergisi**, C. 10, S. 115, Temmuz 2012, s. 39-81.

Gümüş, Mustafa Alper: **Borçlar Hukuku Özel Hükümler C. II**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012.

Karaaslan, Varol/Eroğlu, Muzaffer: “Kollektif Hukuki Himayenin Farklı Görünüm Şekilleri: Class Action ve Topluluk Davaları”, **EÜHFD**, C. XIII, S. 3-4, 2009, s. 201-221.

Karabağ-Bulut, Nil: **Üçüncü Kişiyi Koruyucu Etkili Sözleşme**, İstanbul, XII Levha, 2009.

Karşlı, Abdurrahim: **Medeni Muhakeme Hukuku Ders Kitabı**, 2. Baskı, İstanbul, Alternatif, 2011.

Kuru, Baki/Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder: **Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı**, 23. Bası, Ankara, Yetkin, 2012.

Kuru, Baki/Budak, Ali Cem: “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Getirdiği Başlıca Yenilikler”, **İBD**, C. 85, S. 5, 2011, s. 3-43.

Muşul, Timuçin: **Medenî Usul Hukuku**, 3. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2012.

Oğuzman, M. Kemal/Barlas, Nami: **Medeni Hukuk, Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar**, 18. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012.

Oğuzman, M. Kemal/Öz, M. Turgut: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. II**, 9. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012.

Oğuzman, M. Kemal/Seliçi, Özer/Oktay-Özdemir, Saibe: **Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)**, 11. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2011.

Önen, Ergun: “Türk Hukukunda Tüketicinin Korunmasına İlişkin Usuli Düzenlemeler”, **İKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi**, Aralık 2004, s. 105-112.

Özdamar, Naci: “Tüketici Haklarına Genel Bir Bakış”, **İBD Tüketici Hakları ve Rekabet Hukuku Özel Sayısı**, Özel sayı no. 6, Kasım 2007, s. 47-51.

Pekcanitez, Hakan: “Tüketici Mahkemeleri”, **İBD**, C. LXX, S. 4-5-6, 1996, s. 141-162.

Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet: **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medenî Usûl Hukuku**, 13. Bası, Ankara, Yetkin, 2012.

Poroy, Reha/Yasaman, Hamdi: **Ticari İşletme Hukuku**, 14. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012.

Postacıoğlu, İlhan E.: **Medenî Usul Hukuku Dersleri**, 6. Bası, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1975.

Serozan, Rona: **Medeni Hukuk, Genel Bölüm/Kişiler Hukuku**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2011.

Şimşek, Ayşe Neşe: **Medeni Usul Hukukunda Tüketicinin Korunması**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tez no. T-0875, Ankara, 2004.

Tandoğan, Halûk: **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. II**, 5. Basım, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010.

Tandoğan, Halûk: **Tüketicilerin Korunması ve Sözleşme Özgürlüğünün Bu Açından Sınırlandırılması**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1977.

Tutumlu, Mehmet Akif: “Tüketici Mahkemesi, Hakem Heyeti Yerine Karar Verebilir mi?”, **Terazi Hukuk Dergisi**, S. 31, Mart 2009, s. 197-201 [atıf: Karar].

Tutumlu, Mehmet Akif: **Tüketici Mahkemelerinin Görev ve Yetki Sınırları (Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri Dahil)**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2006 [atıf: Tüketici Mahkemeleri].

Tutumlu, Mehmet Akif: **Tüketici Sorunları Hakem Heyetlerinin Yapısı, İşleyişi, Sorunları ve Çözüm Önerileri**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2006 [atıf: Hakem Heyeti].

Ulukapı, Ömer: “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. V, S. 1-2, Prof.Dr. Şakir Berki’ye Armağan**, 1996, s. 77-101.

Umar, Bilge: **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2011.

Üstündağ, Saim: **Medeni Yargılama Hukuku, C. I**, 7. Bası, İstanbul, Nesil Matbaacılık, 2000.

Yavuz, Nihat: **Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2010.

Zevkliler, Aydın: **Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun**, 2. Bası, Ankara, Seçkin, 2001.

Zevkliler, Aydın/Aydoğdu, Murat: **Tüketicinin Korunması Hukuku: Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun**, 3. Bası, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2004.

• **İnternet Kaynakları:**

<http://gundem.milliyet.com.tr/sanayici-7-liralik-otopark-ucretine-itiraz-etti-kazandi/gundem/gundemdetay/29.12.2011/1481974/default.htm> (27.11.2012).

<http://www.courthousenews.com/2011/09/12/Squeeze.pdf> (27.11.2012).

<http://www.gumrukticaret.gov.tr/altsayfa/icerik/610/194/tuketici-sorunlari.html> (27.11.2012).

<http://www.gumrukticaret.gov.tr/icerik/31/2049/tuketicinin-korunmasi-hakkinda-kanun-tasarisi-taslagi-tum-kesiml.html> (27.11.2012).

<http://www.ivdb.gov.tr/pratik/oranlar/buyuksehirler.htm> (27.11.2012).

<http://www.kazanci.com> (27.11.2012).

<http://www.topclassactions.com/lawsuit-settlements/lawsuit-news/1363-crest-toothpaste-neat-squeeze-dispenser-class-action-lawsuit-> (27.11.2012).